

ТОРА

3/2020

STIHL

www.stihl.bg

9 770861 757009

www.gorabg-magazine.info

STIHL

ПЪРВИЯТ ИЗБОР НА ПРОФЕСИО- НАЛИСТИТЕ

FS 360 C-EM и FS 490 C-EM
БЕНЗИНОВИ ХРАСТОРЕЗИ

При работа в гората те убеждават с изключителна здравина и надеждност и впечатляват с комфортно управление и обслужване, ниски нива на вибрации и висока мощност. Ето защо те са първият избор на професионалистите при косене на големи площи, отглеждане на млади горски насаждения и отстраняване на дървесни насаждения, храсти и избуяла дива растителност, както и за рязане и надробяване при работа в гората.

WWW.STIHL.BG

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Председател:
д-р инж. **ЦЕНКО ЦЕНОВ** -
заместник изпълнителен директор
на Изпълнителната агенция
по горите

Секретар:
РАДКА ЛЯХОВА -
главен експерт в дирекция
„Информационно-административни
дейности“ в ИАГ

Членове:

инж. **ВАЛЕНТИН ЧАМБОВ** -
началник на отдел
„Промени в горските територии“ в
дирекция „Горски територии“ в ИАГ

д-р инж. **ГЕОРГИ ГОГУШЕВ** -
заместник-директор на Регионалната
дирекция по горите - Благоевград

проф. **ИВАН ПАЛИГОРОВ** -
декан на факултет „Стопанско
управление“ в Лесотехнически
университет

доц. **ГЕОРГИ КОСТОВ** -
ръководител на катедра
„Лесовъдство“ в Лесотехнически
университет

инж. **АНТОНИНА КОСТОВА** -
държавен експерт в дирекция
„Търговски дружества и държавни
предприятия“ в Министерството
на земеделието, храните и горите

Главен редактор:
инж. **БОРИС ГОСПОДИНОВ**
boris@iag.bg
bbgospod@yahoo.com

Редактори:

СВЕТЛАНА БЪНЗАРОВА
banzarova@abv.bg

ЮЛИЯ СЪБЧЕВА
yulia_sabcheva@abv.bg

Литературен сътрудник:
ЖЕНЯ СТОИЛОВА
zhenia.stoilova@gmail.com

Технически редактор:
инж. **ВАНЯ КИСЬОВА-ИЛИЕВА**
vaniakisiova@abv.bg

Дизайн и предпечат:
ТЕМЕНУЖКА МАРКОВА
nushkamarkova@abv.bg

Фоторепортер:
ЙОРДАН ДАМЯНОВ
jordan.damianov@abv.bg

Старши счетоводител:
СТАНИСЛАВА КРУМОВА
tania_mit@abv.bg

Адрес на редакцията:

София 1303, ул. „Антим I“ №17,
тел.: 02 988 86 42;
тел./факс: 02 988 04 15.
<http://www.gorabg-magazine.info>
E-mail: gora@iag.bg
BIC TTBBBG22
IBAN BG39 TTBB 9400 3121 0404 50
СЖ „Експресбанк“ АД, клон София.
Печатни коли 4. Формат 1/8 от 60/90.
Броят е погнупсан за печат на
26.03.2020 г. Индекс 20346.
Годишен абонамент - 30.00 лева.
Отделен брой - 3.00 лева.
Отпечатано - „Фатум“ ООД

В броя

2 Представяме дирекция „Контрол по опазване
на горските територии и ловно стопанство“

5 Европейски проекти: Предоставяне на услуги
за управление на природните ресурси

6 **95 години Седмица на гората**

8 140 години регионална държавна горска служба -
Велико Търново

15 Лесозащита: Здравословно състояние на горите
през 2019 г. и предвидени
лесозащитни мероприятия през 2020 г.

18 Анализи: Защита на горските територии от пожари

20 **Ловно стопанство: Интервю с директора
на ДЛС „Несебър“ инж. Димитър Мандулев**

23 Международно изложение: Успешно
българско участие в Залцбург

26 Гост на редакцията: астрофизикът Григор Николов:
Астрономията събужда въображението на хората

III **Обичам България: Панорама на чувствата**

На корицата

Снимка Йордан ДАМЯНОВ

CONTENTS

- 2 Introducing Directorate for Forest Protection and Hunting
- 5 European projects: Providing Natural Resources Management Services
- 6 95 years Forest Week
- 8 140 years of regional state forest service - Veliko Tarnovo
- 15 Forest protection: Forest health in 2019 and forest protection measures in 2020
- 18 Analyzes: Forest areas protection from fire
- 20 Hunting: Interview with Dimitar Mandulev, Director of Nessebar State hunting preserve
- 23 International exhibition: Successful Bulgarian participation in Salzburg
- 26 Editorial's office guest: Astrophysicist Grigor Nikolov: Astronomy awakens people's imaginations
- III I Love Bulgaria: Panorama of feelings

Подробна информация за дейността на Изпълнителната агенция
по горите може да намерите на Интернет адрес www.iag.bg

Ще отговорим на обществените интереси за опазване и правилно стопанисване на горите и дивеча

Инж. Росен РАЙЧЕВ - директор на дирекция „Контрол по опазване на горските територии и ловно стопанство“

С решение на Министерския съвет (в сила от 22.11.2019 г.) беше извършено изменение на Устройствения правилник на Изпълнителната агенция по горите, с което се създаде дирекция „Контрол по опазване на горските територии и ловно стопанство“ и бяха определени нейните функции.

Числеността на Дирекцията е 27 щатни бройки и е структурирана в два отдела. Към момента са заети 21 длъжности, като в отдел „Ловно стопанство“ са назначени 8 служители, а в отдел „Контрол по опазване на горските територии и защита от пожари“ - 12, включително 5 служители, натоварени изцяло с извършване на непосредствен теренен контрол. В състава на Дирекцията е постигнат много добър баланс от служители с дългогодишен опит и такива, които имат необходимите знания, умения и амбиции да се утвърдят като водещи професионалисти в съответните направления.

Функциите на ИАГ, респективно на Дирекцията, са свързани с удовлетворяването на интересите на обществото по отношение на опазване на общопризнатото национално богатство - горите и дивеча. Дейността на Дирекцията е пряко свързана с контрола по опазване на горите, транспортирането, съхраняването, преработката и търговията с дървесина и недървесни продукти, както и стопанисването, опазването и ползването на дивечовите ресурси в страната.

Ако съпоставим контролната дейност в горите и въведените механизми за контрол с предишни периоди, с удовлетворение можем да заявим, че сме постигнали значителни успехи - изградената електронна система за издаване на разрешителни за сеч и превозни билети - от временен склад и от обектите по чл. 206 от Закона за горите (ЗГ); функционирането на системи за постоянно видеонаблюдение на обектите по чл. 206 от ЗГ; наличие на GPS на товарните транспортни средства, превозващи дървесина; непрекъснато дежурство на служители на ИАГ в център за препредаване на получени сигнали за незаконни дейности в горите на тел. 112 и други.

Ако обаче погледнем очакванията на обществото и неправителствения сектор, не трябва да спираме да подобряваме осъществявания контрол. Именно в тази насока трябва да са насочени усилията ни - към задоволяване на обществените очаквания, недопускане на незаконна сеч и свързаната с нея търговия, запазване на видовото разнообразие и увеличаване на дивечовите ресурси. Изпълнението на тези задачи е възможно единствено чрез подобряване на организацията на работа, ангажиране на всички отговорни институции и активна дейност за информиране и приобщаване на обществеността за опазване на горите и дивеча. Тук е мястото да се спомене, че има външни фактори, оказващи влияние върху незаконните дейности, които са извън компетенциите на ИАГ, като наличието на групи хора без образование, без работа и доходи, което предопределя извършването на незаконни посегателства, и то не само върху горите.

За да се приобщи обществеността към дейността на ИАГ и да се подобри осъществяваният контрол, като първа стъпка чрез интернет сайта на ИАГ бе създадена възможност всяко заинтересовано лице да провери за конкретна горска територия (землище, подотдел, имот) дали има издадено разрешително за сеч, както и дали за конкретно превозно средство има издаден превозен билет, при това в реално време. За съжаление наблюдаваме, че широката общественост все още не е запозната със създадените възможности. В тази връзка сме планирали разработването на брошура, чрез която да запознаем потребителите на дървесина със задължението им да изискват и съхраняват превозния билет, с който им е доставена дърве-

сина, и начините за проверка на неговата достоверност.

В приоритетите на Дирекцията е запазването и подобряването на взаимодействието между институциите, ангажирани с предотвратяването и разкриването на незаконните действия в горите, с неправителствените организации в областта на горското и ловното стопанство.

С широк кръг неправителствени организации (WWF - България, Фондация „Екообщност“, „Булпрофор“, Асоциация „Общински горци“, Сдружение „Горовладелец“, Асоциация на парковете в България) и с участието на представители на държавните предприятия и регионалните дирекции по горите бяха проведени дискусии и се взе решение за изработване на единна методика за определяне на нивото на незаконния добив на дървесина в България и факторите, които влияят върху процеса. Смятам, че в хода на дискусиите по темата ще бъде постигнато единодушие по отношение на понятието „незаконен добив на дървесина“, а резултатите от анализа ще са отлична възможност за вземане на правилни управленски решения.

Трябва да отбележим, че за пръв път в последните години числеността на служителите, заети с непосредствения контрол - горските инспектори, не намалява. Макар и малко на брой - едва 382 в РДГ и 5 в ИАГ, резултатите от дейността им показват, че отговорно извършват поставените им от Закона за горите задачи. В резултат на тяхната дейност се откриват все по-голяма част от установените нарушения. Докато през 2018 г. делът е бил 34 % спрямо общо установените от всички лица с функции по контрол и опазване, то през 2019 г. делът на разкритите нарушения достига 43 %, като само около 7 % от тях са срещу неизвестен извършител.

Съпоставянето на резултатите от дейността на горските инспектори и тяхната численост с числеността на лицата с функции по опазване (над 2700 души) еднозначно показва, че осъществяваната дейност от държавните предприятия, общините и другите лица за опазване на горските територии е недостатъчна. В тази връзка основен приоритет на Дирекцията и ръководствата на РДГ е предприемането на действия по региони за подобряване на дейността на горските стражари, свързана с опазване на поверените им територии. Особена активност смятаме да проявим към районите с висока концентрация на нарушения, за което в началото на годината бе съ-

на горските територии и ловно стопанство“

брана нужната актуална информация.

В допълнение, за повишаване на ефективността на осъществявания контрол във връзка с недостатъчния кадрови ресурс, ще насочим и усилия към разработването на система за анализ на риска, с помощта на която да оптимизираме и използваме най-ефективните налични ресурси. До разработването на системата приоритет ще бъде даден на извършването на проверки в обектите за добив на дървесина, което пряко трябва да доведе до намаляване на последващите констатирани нарушения - при подвозването, транспортирането и преработката на дървесина. Основна задачата е лицата, които са получили разрешителни за сеч, редовно да присъстват в сечищата и активно да упражняват своите функции.

През 2020 г. предвиждаме да проведем национално съвещание по опазване на горите, на което освен актуалните теми по контрола ще бъдат обсъдени и нуждите от доработване на справочен модул към програмните продукти за издаване на разрешителни за сеч и превозни билети, чрез който да се улесни дейността на ИАГ и дирекциите.

Продължава активната дейност на Дирекцията по отношение на организацията и управлението на ловното стопанство. Оказваме методическо ръководство и контролираме дейността на лицата, стопанисващи дивеча. От данните за таксацията на дивеча в последните години ясно се откроява тенденцията за увеличаване на дивечовите популации при основните видове дивеч - благороден елен, сърна и дребен местен дивеч.

До масовото навлизане през 2019 г. на африканската чума по дивите свине популацията на вида бе изключително висока, достигайки плътност от близо 16бр./100 хектара. За съжаление положените усилия на институциите и ловците, проведените информационни кампании, нормативните промени и въведените парични стимули не доведоха до желанния резултат. В много райони на страната популацията остана висока и в началото на 2020 г. се наблюдава значително увеличаване на броя на установените заразни диви свине, а зачестиха и случаите на открити трупове, включително и отделни групи от умрели диви свине. Първоначалните данни показват, че борбата със заболяването ще продължи по-дълго

от очакваното и българският ловец ще трябва да продължи с активните действия по спазване на мерките за биосигурност и по-активен индивидуален отстрел. Това ще е една от основните насоки в дейността на Дирекцията, като вече е създадена организация за изпълнение на приетия с решение на Министерския съвет План за контрол и предотвратяване на разпространението на заболяването африканска чума по свинете в България през 2020 година. В изпълнение на Плана е сформирана работна група, в състава на която са включени представители на всички заинтересовани лица, чиято задача е да подготви промени в Закона за лова и опазване на дивеча, с които да се ограничи разпространението на заболяването.

В периода на развитие на заболяването при дивата свиня усилията на Дирекцията и на лицата, стопанисващи дивеча, трябва да бъдат насочени към грижата за популациите от другите основни видове - благороден елен, сърна, и към стимулиране на производството и разселването на дребен дивеч. Смятам, че трябва да бъде отделено повече внимание и на потенциала за разселване на елен лопатар, тъй като възможностите за развитие на вида в България към момента се подценяват.

Актуален е въпросът със създаване и поддържане на местообитания на дребния дивеч и създаване на необходимата инфраструктура за индивидуален лов на едър дивеч. В същото време трябва да насочим усилията си към борбата с хищниците и браконьерството. Поради настъпилите форсмажорни обстоятелства с разпространението на COVID-19 и обявеното извънредно положение в страната много от планираните и извършвани мероприятия (таксация, ловни изложения, провеждане на изпити за придобиване право на подборен лов и др.) бяха отложени. Настоящата ситуация поставя нови предизвикателства пред Дирекцията по отношение на стопанисването на дивеча, в т.ч. и за изготвянето и приемането на таксацията и плана за ползването му през 2020 година.

Смятам, че чрез активизиране на дейността на всички лица и взаимопомощ ще отговорим на обществените интереси за опазване и правилно стопанисване на горите и дивеча, което ще повиши авторитета на горската система като цяло.

Бързото локализиране на огъня намалява наполовина опожарените площи

Владимир КОНСТАНТИНОВ - главен експерт в отдел „Контрол по опазване на горските територии и ловно стопанство“

Пожарите, както и някои други природни въздействия - засушавания, каламитети, епифитотии, урагани, ветровали, ледоломи, свлачища - са сред главните заплахи за състава, структурата и

функционирането на горските екосистеми.

Наблюдаваните през последните десетилетия промени в климата допълнително снижават устойчивостта на горите, повишават честотата и усилват неблагоприятните въздействия. Тези промени се свързват и с повишаване на пожарната активност в горите. Глобалното затопляне влияе върху честотата и продължителността на периодите без валежи, определя състоянието и влажността на горимите материали, което се явява и основна предпоставка за възникването и разпространението на горски пожари. Пожарите в горските екосистеми са изключително опасни, защото нерядко оказват по-силно влияние на разпространението и миграцията на дървесните видове, изпреварвайки непосредственото въздействие на климатичните промени върху растителността.

В днешно време щетите от горските пожари в световен мащаб достигнаха нива, над които често настъпва сериозно увреждане на екосистемите, нарушава се тяхната устойчивост, настъпва деградация на земите. В особено тежки години в най-засегнатите страни (Португалия, Гърция и Италия в Европа, Австралия и САЩ в Северна Америка) въпросът с горските пожари достига до степен на заплаха за сигурността на страната.

Анализът на пожарната ситуация в горите на България за последните 30 години също показва рязко нарастване на броя на

пожарите и размера на опожарените площи. Пожарната активност има ярко изразена цикличност с максимум през 7 г., но тя най-вероятно има случаен характер и в бъдеще може да се очакват различни промени в продължителността на отделните цикли. Пиковите в пожарно отношение години - 1993, 2000 и 2007, без съмнение са резултат на конкретни климатични условия и неблагоприятно съчетание на природни и антропогенни фактори, които са свързани с причините за пожарите и източниците за тяхното възникване. Общата тенденция за увеличаване на броя, честотата и интензивността на горските пожари е особено силно изразена в периода 1999-2001 г., както и през 2007 година. В тези години по степен на пожарна опасност страната ни е на едно ниво с традиционно високорисковите страни от Средиземноморието, достигайки през 2000 и 2007 г. съответно 1710 и 1478 броя пожари и най-много опожарени площи - 57 406 ха и 43 000 хектара. Данните показват също така, че 73.5 % от пожарите в България възникват в широколистни гори и само 26.5 % - в иглолистни. Разпределението на опожарените площи приблизително съответства на относителното участие на иглолистните и широколистните дървесни видове в горите на страната.

През 2019 г. бяха регистрирани 668 пожара в горските територии, които засегнаха 5619.6 хектара. От тях 419.1 ха са опожарени от върхови пожари. За сравнение през 2018 г. в страната бяха регистрирани 222 горски пожара, които засегнаха 14 530 дка горски територии, като само 197 дка от тях бяха от върхови пожари. Преките щети от пожари в горските територии през 2019 г. са оценени на 2 071 115 лв. при средни стойности от около 5 млн. лв. за последното десетилетие. Независимо от увеличението на пръв поглед цифри, за пожароопасния сезон на 2019 г. е характерно, че при надминат средногодишен брой (около 500) на пожарите в горите за последните 10 години, отчитаме около 50 % по-малко опожарени площи в сравнение със средните (10 000 ха) за същия период. Основен фактор за това е създадената отлична организация от горски служители и пожарникари за бързо локализиране на огъня, благодарение на което в над 70 % от случаите не бе допуснато навлизане на огъня в горските територии.

Анализът на всички тези данни показва защо защитата на горските територии от пожари е изведена от МЗХГ и ИАГ като приоритет както в Националната стратегия за развитие на горския сектор 2013-2020 г., така и в разработения Стратегически план за неговото развитие 2014-2023 година. След 2000 г. бяха направени и редица стъпки за подобряване на нормативната база, регламентираща дейностите за превенция на горските пожари и организацията на действията по овладяване и потушаване на пожарите в горите и в близост до тях. Стриктното изпълнение на ежегодно подписваните Планове за взаимодействие между ИАГ и Главна дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ доведе до голяма степен до своевременното изпълнение на

противопожарните мероприятия от собствениците на горски територии. Много по-добрите резултати при опазването на горските територии от пожари през последните години се дължат както на превантивната дейност, така и на вложените финансови ресурси от държавните предприятия и МВР за специализирана техника, обучение и създаване на доброволни формирования. Много ефективна е и ролята на изнесенния център на тел. 112 към ИАГ. Получените в него сигнали за възникнали пожари в горски територии или в близост до тях моментално се предават на специализираните групи на държавните предприятия и РДГ, които осъществяват проверка на място. В резултат на незабавната реакция в огромна част от случаите не се допуска навлизане на огъня в горските територии.

Съвместните действия през последните двадесет години на МЗХГ, ИАГ, ГД ПБЗН, държавните предприятия, общините и собствениците на гори и всички организации, имащи отношение към опазването на горите, спомогнаха за подобряване на дейностите по защита на горите от пожари. Независимо от добрите резултати, фактът, че горите на страната са национално богатство с множество собственици, изисква едно бъдещо надграждане и създаване на единна система за превенция, контрол и гасене на горските пожари в страната. В тази връзка най-важните задачи за реализиране пред всички нас са следните:

1. По-широко покритие със съвременни автоматизирани средства за наблюдение и контрол на горските и прилежащите територии. Изграждането на такива автоматизирани системи за наблюдение и откриване на пожари в природата е от първостепенно значение.
2. Изискване от собствениците на горски територии за осигуряване на достатъчно средства за финансиране на всички необходими противопожарни мероприятия в горските територии съгласно планираното в горскостопанските планове.
3. Достатъчно на брой специализирани високопроходими автомобили за патрулиране и първоначална атака на горски пожари - целта е осигуряване на поне един автомобил във всички ТП ДГС/ДПС.
4. Ежегодно обучение на екипите в ТП ДГС/ДПС, ангажирани с наблюдение и гасене на горските пожари, и осигуряването им със защитни облекла и лични предпазни средства.
5. Разработване и реализиране на дългосрочна медийна кампания, с ясни и конкретни послания, по възможност с използване на различни канали за въздействие (телевизия, интернет, радио, местни медии, работа с подрастващи).
6. Постигане на достатъчно ефективен противопожарен контрол върху земеделските земи и пасищата от страна на местната и изпълнителната власт.
7. Осигуряване на достатъчно летателна техника за осъществяване на наблюдения, разузнаване и непосредствено гасене на горски пожари през летния пожароопасния сезон.

Екипът на Дирекцията

МЕЖДУНАРОДЕН ДЕН НА ГОРИТЕ

Гори и биоразнообразие - твърде ценни, за да ги изгубим

На 21 март отбелязваме Международния ден на горите, обявен от Генералната асамблея на ООН през 2012 година.

Денят фокусира вниманието на целия свят върху ефективното стопанисване и опазване на всички гори на планетата, с техния разнообразен животински и растителен свят. Тази година Международният ден се провежда под мотото „Гори и биоразнообразие - твърде ценни, за да ги изгубим“.

Въпреки че България е сравнително малка по площ, биологичното ѝ разнообразие е изключително богато. Съществуването на 3750

вида висши растения и повече от 500 низши растения и гъби ни поставя сред страните с най-голямо биологично разнообразие в Европа.

Лесовъдската колегия, специалисти, учени и работници в горския сектор, с подкрепата на всички заинтересовани страни и партньорски организации, ежедневно полагат необходимите грижи за стопанисване и опазване, за подобряване на състоянието на горите и горските ресурси на България.

Прес ИАГ

Европейски проекти

Предоставяне на услуги за управление на природните ресурси

На 28 февруари в Изпълнителната агенция по горите се проведе първата партньорска среща по проект „Предоставяне на услуги за управление на природните ресурси“, чиято цел е да подобри сътрудничеството между компетентните органи и институциите на държавите - партньори, отговорни за опазването на околната среда и управлението на почвите и водните ресурси, за смекчаване на последиците от климатичните промени.

В международната среща участваха представители на институции от Гърция - „Interbalkan Environment Center“ (Междубалкански център за околна среда) - водещ партньор, Регион Тесалия, Hellenic Agricultural Organization „DEMETER“ - Soil and Water Resources Institute (Гръцката земеделска организация „ДЕМЕТЕР“ - Институт за почвите и водните ресурси); от България - Изпълнителната агенция по горите; от Северна Македония - Center for Climate Change (Център за климатични промени); от Албания - National Agency of Natural Resources (Национална агенция за природни ресурси) и Ministry of Tourism and Environment (Министерство на туризма и околната среда); от Кипър - Agricultural Research Institute (Земеделски изследователски институт).

Инж. Тони Кръстев - директор на дирекция „Горско стопанство“, прочете приветствие към присъстващите от името на инж. Мирослав Маринов - изпълнителен директор на Изпълнителната агенция по горите.

Основните ангажименти на ИАГ като партньор по проекта са свързани с анализи на съществуващата законодателна рамка, на степента на почвена ерозия и из-

Участниците в срещата

готвяне на техническа, икономическа и екологична оценка на модела на почвената ерозия, провеждане на семинари за управлението на почвените и водните ресурси и приложението на свързаната с тях правна рамка. По проекта ИАГ ще получи финансиране в размер на 100 000 евро, от които 85 000 евро от Европейските фондове. С тях ще бъде закупена техника, необходима за проучванията, и ще бъдат направени обучения на служителите на ресорните институции за повишаване на капацитета на администрацията, отговаряща за управлението на почвите и водните ресурси в България.

На срещата бяха обсъдени организационни въпроси по изпълнение на проекта, правилата за финансовото му отчитане и координацията между отделните партньори при реализиране на работните пакети. Бяха отчетени извършените от партньорите до момента дейности и бяха очертани следващите стъпки и сроковете за изпълнението им.

Проектът е финансиран от програма „INTERREG“ на Европейския съюз, съфинансиран от Програма за транснационално сътрудничество „INTERREG V-B „Балкани-Средиземно море“ 2014-2020“, и е с продължителност две години. **Т**

95 години Седмица на гората

Грижата за българската гора от страна на новосъздаващата се държавност започва буквално от първия ден след Освобождението - 4 март 1878 г., когато са създадени охранителни звена от пеши и конни горски стражари към местните администрации.

А от 5 юли на следващата 1879 г. е създаден самостоятелен сектор „Надзор на лесовите“ към Отделението за държавните имоти и рудите към Министерството на финансите, с което се поставя началото на държавната горска служба в България. Това само по себе си говори за изключителното внимание, което тогавашното, а и последващите правителства оказват на този възобновяем природен ресурс на страната.

През 1883 г., само 5 години след Освобождението на България, Министерството на народното просвещение изпраща писмени указания до училищата в страната да се създават разсадници. Учителят Никола Василев от Ловеч пръв откликва на идеята - открива разсадник в м. Куклата над Ловеч и учи децата да произвеждат фиданки, които през 1898 г. залесяват в м. Стратеш над града. Историята е запазила имената на двамата копривиченски учители - Нейко Азманов, който през 1901 г. засажда със своите ученици първите 2000 иглолистни фиданки около училището в импровизиран разсадник и три години по-късно ги залесява по оголелите баури на града, и на неговия последовател - Иван Джартазанов.

В началото на XX в., през 1905 г., в България започва активна и целенасочена дейност за овладяване на поройните реки и дерета и залесяването на милионите декари оголени и ерозирали терени, съществували около всяко населено място. Празникът на залесяването допринася изключително много за промяна в общественото съзнание в полза на защитните функции на гората.

Историята на Празника (който по-късно преминава в Седмица на гората) датира от 1925 година. На 12 април (Благовещение) се провежда Празник на залесяването, който е регламентиран официално от Министерството на народното просвещение и Министерството на земеделието и държавните имоти. На този ден в храм-паметника „Св. Александър Невски“ е отслужен молебен за граждани, учители и ученици, които след това залесяват в парковете и покрайнините на София 420 000 горски фиданки, посетили са и 20 kg семена. Празникът на залесяването нормативно е утвърден от Закона на горите, приет през същата 1925 г., в чл. 131, в който се казва: „...всяка година най-малко по два дни да се употребяват за работа по залесяването и в горските култури. Освен това всяка година през пролетта Министерството на земеделието и държавните имоти в съгласие с това на Народното просвещение урежда Празник на залесяването, в който са

длъжни да вземат участие учениците от всички училища заедно с учителите, а така също войската и трудоваците“.

За първи път предложението Празникът на залесяването да продължи цяла седмица вместо ден е изказано на страниците на сп. „Горски преглед“ (кн. 1-2, 1934 г.) и идеята се осъществява още същата година от 15 до 22 април.

През 1937 г. Празникът на залесяването (4-11 април) се чества по утвърдена от министъра на земеделието и държавните имоти програма, която включва „словесна, печатна, картинна и др. пропаганда за запазването и разумното използване на българските гори, на които се гледа от много среди като на изчерпаем източник за задоволяване само на потребата от строителни и горивни материали, без да се държи сметка за

Граждани от Панагюрище залесяват по време на първия Празник на залесяването през 1925 г. в м. Пирамидите - Тесния дол край града

Залесяване край с. Поибрене, 1925 г.

тежките последствия от неразумното им ползване“. По тази тема специално за Празника на залесяването лесовъдът Тома Захариев - директор на Служба за гор-

ско-опитното дело, написва статията „Гори, народ и държава“, в която посочва: „Нужно е всичко във и около гората да се върши със съзнанието, че се работи за народа и с народа, нищо без него, а още по-малко срещу него. Противното е отчуждаване на народа от горите и горското стопанство“.

Празникът прелива в Седмица на гората през 1940 г., когато извънредно вместо една тя продължава две седмици. На откриването ѝ на 1 април в зала „България“ присъстват тогавашните министър-председател, председател на Народното събрание, министри. По повод откриването ѝ инж. Димитър Загорев - началникът на горите, лова и рибарството, гостува в ефира на радио „София“. Отново по радиото той обявява нейното приключване на 14 април. Разразилата се Втора световна война спира тържествеността на празника, но не и неговия смисъл. През април 1943 г. се провежда залесяване по случай Седмицата на гората в м. Кърлежа, Люлин планина.

През 1956 г. Седмицата на гората е възстановена и именно тогава с решение на Министерския съвет от 4 февруари се регламентира тя да се провежда винаги през първата цяла седмица на април. Целта и задачите са благородни - „дните на седмицата да бъдат дни на широко популяризиране на огромното значение на горите и масово участие на нашия народ в борбата за опазване и подобряване състоянието на горите“. Масовите залесявания в България стават приоритет на държавата през втората половина на XX век. Хиляди граждани се включват в благородното дело и по време на Седмицата на гората активно допринасят за увеличаване на зеленото богатство на страната.

Борис ГОСПОДИНОВ

Празник на залесяването в Сливен, 01.04.1926 г.

Празник на залесяването в Клисурското реверно лесничество, 30.03.1930 г.

Участници в залесяването на м. Голо бърдо край Радомир, 1941 г.

Първостроителите на горското дело

Велико Търново е един от най-старите градове у нас, чиято история започва в най-дълбока древност. Поради особено то си местоположение Велико Търново не може да се сравни с никой друг град в Европа и с неповторимата си панорама очарова всеки посетител. Но какво би представлявала тя, ако го няма зеленият венец, изплетен от горите на двете области - Великотърновска и Габровска? И каква би била тя, ако на териториите им не са развивали дейността си горските стопанства, чиито корени също отиват дълбоко в историята? Сто и четиридесет години горска служба е отговор на тези въпроси и благородно послание за потомците да увеличават годините на една от най-незаменимите служби на нашата страна, а и на нашата планета.

Какво е състоянието на горското богатство в далечното минало на територията на днешните Великотърновска и Габровска област трудно може да се установи. По различни причини са заличени много данни, а и самата администрация в началните години не е водила точна сметка на горите и лицата, работили в тях. Представа за огромното горско богатство, което е покривало днешната територия, можем да добием от сведенията на пътешественици, минали през Европейската част на Турската империя. Но преди повече от столетие историята започва да се пише. Ето каква е тя.

НАЧАЛОТО

Административно-техническа държавна служба по горите във Велико Търново съществува още през първите години след Освобождението. В края на 1878 г. министърът на финансите нарежда на съответните губернатори, имайки предвид безстопанствеността на горите след войната, да бъдат назначени стражари. Следващата година е създадена към същото министерство централната горска служба „Отделение за надзор на лесовите“, като площта е разпределена на горски губернии, съпадащи с административните.

След доклада на министъра на финансите Петко Каравелов от юни 1880 г. до Княз Александър I за губернский лесничей на Търновска губерния от 1 май 1880 г. е назначен Кирил Николов. Тази дата е установена в Централния държавен архив и се счита за началото на създаването на регионална държавна горска администрация във Велико Търново.

ПЪРВИТЕ

С най-старата история в региона са три стопанства - на 130 г. е ДГС - Габрово, и ДГС - Севлиево, а на 120 г. - ДГС - гр. Елена. Писмени данни за първоначалната дейност на **Горско стопанство - Габрово**, намираме в „Сборник на Българската академия на науките“ (кн. 10, „Горите и горското стопанство в България“, Стоян Брънчев, 1918 г.). Като разглежда залесителното дело в България непосредствено след Освобождението, на стр. 142 Брънчев дава сведения за основаните горски разсадници, като в приложената таблица е посочено, че в Габровското лесничество през 1890 г. има 2 разсадника с площ 6 дка, с отгледани 1619 иглолистни фиданки на възраст 3 години и 334 широколистни фиданки на възраст над 4 години. Тази година може се приеме за начало на създаването на Габровското лесничество като отделна административна единица. Може да се предполага, че то е съществувало и малко по-рано, тъй като през 1883 г. числото на лесниците, респективно на лесничествата, от 5 нараства на 14, а през 1890 г. те са вече 53.

След Освобождението, до 1900 г., Севлиево е окръжен град. През 1890-1891 г. севлиевският окръжен управител Христо Драганов докладва, че са установени площите на горите по видове собственост и околии, съответно по лесничества, и в повечето от селата са създадени общо 62 пепиниери (горски разсадници), в които се произвеждат фиданки от акация, бреза, бял бор, черен бор, ела, смърч и други. Годината 1890 е приета за началото на **Горското стопанство в Севлиево**. Първите залесявания от 1889 до 1893 г. са в с. Млечево - 800 дка, и в с. Градница - 480 декара. След 1900 г. Севлиево вече не е център на окръга. По-голямата част от територията му преминава към Търновски, а западната - към Плевенски окръг (Троянска околия). В Севлиевската околия има околийско лесничество. В доклада за Севлиевски окръг от 1899 - 1900 г. за пръв път са уточнени и горите на околията, обхващащи площ 322 727 декара. Пръв лесничей е полякът Брозовски.

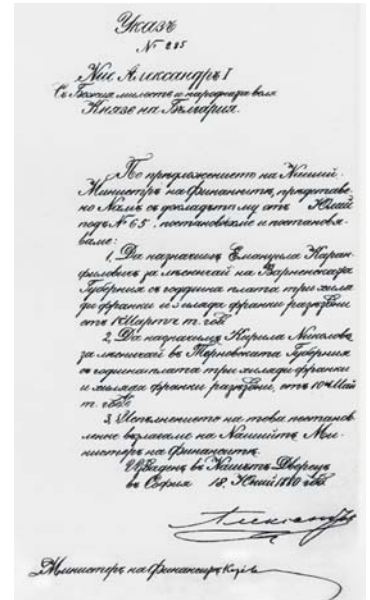
Както стопанисването на горите, така и залесяването са дейности на Севлиевското административно лесничество, задачата на ко-

ето е по-скоро опазването на горите и по-малко стопанисване и залесяване. Това налага много по-късно - през 1936 г., да се отдели от площта му за откриване на Батшевското реверно лесничество, а през 1938 г. се създава и реверно лесничество в местността Лъгът. Задачата на реверните лесничества е стопанисване и ползване на горите.

Смята се, че **Държавното горско стопанство в гр. Елена** като самостоятелна административна единица е обособено през 1900 г., когато броят на горските стопанства в България нараства от 25 на 45. Има данни, според които в гр. Елена има лесничество много преди това. Със Закона за горите от 1883 г. е учредена комисия със задача да опише държавните гори и да ги отдели от общинските и частните. През 1884 г. по-голямата част от държавните гори вече е описана. През същата година е описана държавната гора „Росица“, а през 1888 г. - гората „Плачковци“. Тогава вече се знае, че най-много държавни гори в България има в Еленска околия - 10 комплекса, между които „Костел“, „Бяла крава“ и „Мийковци“.

Първият лесовъд на Еленското лесничество е Димитър Мечкаров, служил от 1900 до 1918 година. След него еленските лесници са Михаил Михайлов от Шумен и Стефан Ламбрев, а от 1925 г. тук служат лесниците Никола Кожухаров, Хараламби Тодоров и Атанас Костов. Последователно Горското стопанство оглавяват Ангел Лясков, Йордан Йорданов, Сава Попов, Евгени Милакиев, Георги Цонев, Тодор Чиплаков.

В началото Лесничеството стопанисва горите на цялата Еленска околия. Впоследствие от него се отделят като реверни лесничества Ескана (Стара река), Кипилово, Буйновци и Костел. В административно отношение те са обслужвани от Еленското лесничество. От 1947 г. всички реверни лесничества се обособяват като държавни горски стопанства. С разделянето на дейността по дърводобива и стопанисването през 1951 г. горските стопанства се уеднаквяват, като към ГС - гр. Елена, се присъединява ГС - Костел. През 1960 г. двете разделени дейности се обединяват. Закриват се съществуващите дотогава районни дирекции на горите и се откриват окръжни управления на горите. С образуването на селищните системи Горското стопанство в гр. Елена ръководи горите на двете селищни системи - гр. Елена и Златарица, без горите на ГС - Буйновци, което е самостоятелно горско стопанство в община Елена от 31 януари 1945 година.

Над 650 000 дка нови гори е делото на лесовъдската колегия от региона

От създаването на държавната горска служба в региона основната задача на лесовъдската колегия е създаването на нови гори. Административно тогавашната Търновска губерния покрива в по-голямата си част днешните Великотърновска и Габровска област. След приемането на първия Закон за горите през 1883 г. е учредена комисия със задача да опише държавните гори и да ги отдели от общинските и частните. През 1888 г. вече се знае, че най-много държавни гори в България има в Еленска околия - 10 комплекса, и в Габровска околия - 9. Създадени са първите лесничества. През 1884 г., по данни от тогавашната централна служба на горите, в страната има 14 лесничества, по едно в окръг, включително и Търновския.

След приемането на новия Закон за горите (1889 г.) във Велико Търново от 1890 г. действа и Окръжната горска инспекция, на чието подчинение са лесничествата във Велико Търново, Габрово, гр. Елена и Трявна. През тези години започват и залесяванията в района. Първоначално са създадени горски разсадници в Севлиево, Габровско и Търновско и много пелиниери, в които се отглеждат горскодървесни и овощни видове. Първите залесявания навсякъде са любителски и са посрещани с голям интерес сред местното население. Ученици и войници също често полагат грижи за младите фиданки. Не са малко и противниците на залесяванията като овчари и козари. Залесяванията са извършвани до началото на войните през 1912 г. на много места, но по една или друга причина до наши дни са оцелели много малко. Такива сега могат да се видят в районите на с. Малък Кръстец, Плачковско, местностите Петкова нива и Голо бърдо, Габровско, селата Млечево и Градница, Севлиево, местностите Света гора и Картала, Търновско, селата Дрента и Тодювци, Еленско, и някои други. През 1912-1915 г., макар и във военно време, започват и първите лесоустройствени дейности в региона - в Кръстецкото ревирно лесничество. Те приключват през 1920 г. с изготвянето на лесоустройствен проект, написан на ръка, за отделите от 1 до 72.

След Първата световна война в дейността на лесовъдите в страната, както и в региона, най-голям дял заемат залесяванията. Не случайно от 1925 г. започва честването на Деня на залесяването, който по-късно прераства в Седмичата на залесяването, а от 1940 г. до наши дни е Седмичата на гората. Първоначално залесяванията започват в самите населени места - около църкви, училища и паркове, като на по-късен етап се прехвърлят на оголени и опороени терени в близост до градовете и селата. От този период са залесяванията около Габрово и Трявна, унищожени в голямата си част през 2013 г. от ветровал и ветролом.

Честите наводнения и разрушаването на бреговете на р. Дунав и вътрешните реки налагат през 1933 г. в Плевен да се открие Секцията по укрепяване на пороищата и залесяване. Районът на сек-

цията обхваща и дунавския бряг на Свищовска околия. Нарасналият обем на работа води до откриването на отделна секция през 1939 г. в Свищов, а през 1942 г. секцията се създава и в Севлиево.

Най-големите по обем залесявания се извършват през втората половина на XX век. С най-важно значение са противоерозионните залесявания. С изграждането на язовир „Александър Стамболийски“ и за изпълнение на проекта за борба с ерозията започва и мащабното създаване на нови гори във водосбора на р. Росица. Ежегодно с постоянни и доброволни бригади са подготвяни и залесявани по над 10 000 дка заклеявели, силно наклонени и ерозирали терени. Изградени са десетки хиляди куб. метра технически укрепителни съоръжения. И днес можем да се възхитим на прекрасните иглолистни култури, създадени тогава в землищата на селата Млечево, Столът, Кръвник, Стоките и други, както и на великолепната визия на Крушевския баир. За малко повече от 20 години над 100 000 дка нови гори покриват снагата на региона, които в края на миналия век намаляват над 4 пъти количеството на наносите, които се отлагат в язовира.

През 70-те и началото на 80-те години на XX в. подобни залесявания са направени и във водосборите на яз. „Христо Смирненски“ - на територията на ГС - Габрово, и яз. „Йовковци“ - Горските стопанства в гр. Елена и Буйновци. Отговорността на лесовъдите тук е още по-голяма, тъй като двата язовира се използват за питейно-битово водоснабдяване на повече от 250 000 души.

Залесителната бригада от с. Горско Косово, започнала първите залесявания край яз. „Ал. Стамболийски“ през 1957 г.

Нови залесявания и подмладени широколистни насаждения във водосбора на яз. „Христо Смирненски“ осигуряват чиста питейна вода

Противоерозионни залесявания край яз. „Йовковци“

Противоерозионни залесявания край гр. Елена

В резултат на сечи и постоянна паша много от горите в близост до населените места са в много лошо състояние, а на много места - и унищожени. Това налага залесяване на оголените и опороените места и подмяна на заклеявалите гори - задача, с която лесовъдите се заемат. Тези залесявания променят облика на околностите на Велико Търново, Габрово, Трявна, гр. Елена и от двете страни на Прохода на републиката.

Важна дейност през този период лесовъдите извършват по укрепяване на бреговете на р. Дунав и на долните течения на Янтра и Росица и техните притоци. По тези брегове, както и по бреговете на съществуващите канали, са създадени хиляди декари топови култури, селектирани в Опитната станция по бързорастящи горскодървесни видове - Свищов, и произведени в разсадника на ГС - Свищов.

За малко повече от един век на територията на Регионалната дирекция по горите - Велико Търново, са създадени над 650 000 дка горски култури, от които около 72 % от иглолистни и 28 % от широколистни дървесни видове. През последните 20 години немалка част от иглолистните култури пострадаха от редица абиотични и биотични фактори като снеголоми, снеговали, ветроломи, ветровали, корояди, коренови гъби, съхнене и други. Но те изиграха ролята си на подобрител на почвите и спомогнаха за настаняването на тяхно място на местни дървесни видове като дъбове, габър,

бук и други.

През последните няколко десетилетия дейността на специалисти в горския сектор е насочена към подобряване на състоянието на горите в региона - превръщане на издънковите гори в семенни, трансформация на иглолистните култури, създадени извън ареала на тяхното разпространение, подобряване на продуктивността на високостъблените гори. Немалко усилия се полагат за осъществяване на по-ефикасен контрол и опазване на горските територии.

За тези 140 години създаването, стопанисването и опазването на горите в региона е на високо ниво благодарение на труда на безброй специалисти и горски работници. Много са ръководителите, работили в това направление през различни периоди, които имат съществен принос за развитието на горскостопанската дейност в региона. Трябва да отбележим имената на лесовъдите с дългогодишен управленски и професионален принос - от регионалното горско управление - инж. Йордан Терзиев, инж. Христо Христов, инж. Иван Гунчев, от ГС - Горна Оряховица - инж. Стефан Антенев и инж. Костадин Костадинов, от ГС - Велико Търново - инж. Стефан Обрешков, от ГС - Свищов - ст.н.с. инж. Денчо Денев, от ГС - Габрово - инж. Петко Петков, от ГС - Севлиево - инж. Владимир Минков и инж. Митко Райков, както и мнозина други.

Инж. Иван ГУНЧЕВ - дългогодишен ръководител на РДГ - Велико Търново

Залесителното дело край старопрестолния град

Началото на залесителното дело в България се поставя в края на XIX век. Редом с известните начални залесявания, извършени тогава край Софийското Княжево, Кюстендил и Стара Загора, са и горските култури от черен и бял бор, създадени около Велико Търново. Голямата близост на културите до града (сега вече в регулацията му) говори, че те са предназначени за озеленяване на околностите. В „Известие за състоянието на Търновското окръжие - 1890 г.“ търновският окръжен управител П. Макаров съобщава, че в града са устроени две пепиниери (разсадни градини) - една от Търновското

градско общинско управление, а другата - от горския инспектор Кирил Николов, на негови разноси, и в нея се намират около 10 000 разни дървета. По-късно в материалите за състоянието на Търновското окръжие за 1898 г. окръжният управител Н. Славков в раздела „Гори“ посочва, че „през пролетта Търновското градско общинско управление е насадило на постоянни места 18 000 дръвчета, както и 10 000 борови двегодишни фиданки по баирите на Търново. Борчетата са отпуснати даром (т.е. без заплащане) от държавната горска градина на Кюстендил“.

В излизащото по това време съсловно списание „Лесовъдска сбирка“ (1902 г., октомврийска книжка) е отбелязано: „От Търново ни съобщават, че тамошното лесничество усърдно работило по създаване на култури по голите хълмове над града от иглолистните видове, главно с бор. Посадените досега повече от 20 000 борчета виреят отлично и обещават да окичат ония баири, които от незапомнени времена са опустошени и измити от поройните води. Ние се радваме на всеки успех ддето и да е бил той“.

Използваните иглолистни видове за тогавашните залесявания около града са главно фиданки от черен бор. Но 8 белоборови дървета, отбелязани през 1969 г. в лесопарк „Света гора“, показват, че за залесяването е използван и белият бор.

Произходът на посевните и посадъчните материали е доста разнообразен. За залесяването са използвани фиданки, двегодишни, от района на Кюстендил. Освен готови за залесяване фиданки са полувачани и борови семена. Списание „Лесовъдска сбирка“ (1900 г., бр. 10) съобщава: „Търновското лесничество получава от Пещерското 3 кг черборово семе и 1 кг бялборово семе“. Пише още, че

горска служба - Велико Търново

в района на Велико Търново разсадници има само в м. Билярка, в съседство със Света гора, който е устроен от държавата още през 1889 г., и в него има 101 229 готови за разсаждане фиданки от бор, бряст, акация и други видове. От този разсадник около същата местност са създадени на постоянно място „миналата есен и тази пролет 9550 борови, 5000 осенови, 2500 черничеви и др. дръвчета, които всички засега виреят добре“. Посочено е, че засаждането се извършва в дупки с размери 30/30/30 см, на разстояние 1.5/2 на 1.5/2 м, а тревата около дупките се премахва.

В „Известие за състоянието на Търновското окръжие - 1889, 1903 г.“ е отбелязано: „Държавната градина „Мъсченица“ не е дала добър резултат, защото засетите борови семена не са били своевременно пикирани, а са били оставени повече от 5 г. в семенещата и сега корените им са така преплетени, че ако почнат да се изваждат за разсаждане, рискува се да изсъхнат всички. Затова ще се оставят неразсадени и ще образуват една малка борова гора“.

Създадените култури безпокоят много местните овчари, които заплащат на малки момчета по 20 ст. на дръвче, за да повдигат засадените наскоро фиданки. Разбира се, след такова действие фиданките изсъхват. Но наред с това местни жители и войници извършват поливане от близката рекичка, дори войниците дават наряд „обход“ за пазене на залесените фиданки и подмяне на изсъхналите.

Голяма заслуга за залесяването на съществуващите и сега борови култури имат Великотърновското туристическо дружество „Трапезица“ и лесовъдът Йордан Митрев, който през 1903-1904 г. е районен горски инспектор във Велико Търново.

От създадените бело- и черноборови култури около старопрестолния град днес са оцелели части на няколко места. В лесопарк „Света гора“ общата площ на старата култура е около 45 дка, но по-голяма част от нея е силно изредена, като се срещат нарядко единични или групи дървета. Само частта, която се намира между шосето София-Варна и гара Велико Търново, е по-добре запазена. В лесопарк „Картала“ старата култура е с площ 4.2 дка, като в източната ѝ част е извършено ново залесяване с черен бор, бреза и акация. Останалите около 1.5 дка са добре запазени.

Стигнали до наши дни стари култури има още в двора на бившето ВНВУ „В. Левски“, над гара Трапезица, в двора на Медицинското училище на ул. „Краков“, където се намират единични дървета в добро състояние.

Историческите данни показват, че за начало на организираните залесявания около Велико Търново може да се приеме 1890 година. Досега върху територията между градовете Велико Търново, Горна Оряховица и Лясковец са създадени над 12 000 дка изкуствени гори. Най-мощните залесявания са извършени в периода 1955-1975 година. Днешните култури са резултат от целенасочена усърдна залесителна дейност на лесовъдите от Горските стопанства във Велико Търново и Горна Оряховица, с активната помощ и доброволния труд на местното население, войници и ученици. Естествената растителност е от издънкови дървесни видове, най-вече келяв габър. Терените са каменливи и опороени. За залесяване са подбрани най-подходящите дървесни видове спо-

Противоерозионни залесявания край Велико Търново

ред съответното месторастение.

През 1981 г. е определена територия от над 36 000 дка за национален дендрариум с основна цел „създаване на богато видово разнообразие от дървесна и храстова растителност, като се има предвид нашата и екзотичната/чуждоземна/ флора“. В изпълнение на задачата за 5-6 години са извършени залесявания върху над 800 дка с повече от 100 дървесни и храстови вида. За пикиране на различни видове горски и декоративни фиданки са създадени разсадниците „Шереметя“ и „Ксилифор“, които съществуват и сега. В землището на с. Арбанаси е оформена площ, в която официални гости на Велико Търново засаждаха дръвчета по примера на много градове в света, но идеята и дейността вече са забравени. Възстановяване на тази традиция не е невъзможно, още повече, че за това има подходящи площи.

Създаването на нови гори, в т.ч. и около града, понастоящем намаля или почти липсва.

Днес обаче, когато Велико Търново постоянно се разширява, трябва да се решат важни въпроси, които вълнуват всички граждани. Например има ли нужда от увеличаване на площта на горите около старопрестолната столица и възможно ли е да се открият площи за създаване на нови гори по наши и европейски програми? Необходимо е и провеждането на горскостопански мероприятия за подобряване на състоянието на горите, независимо от тяхната собственост около Велико Търново, особено в разсадниците „Шереметя“ и „Ксилифор“. Не трябва да се допуска и унищожаването на вече създадената горскодървесна растителност. Без увеличаване на площта и опазване на горите около Велико Търново бихме омаловажили 130-годишните усилия на лесовъдите и на толкова много хора, вложили част от себе си за подобряване на природната среда на града.

За да покажем, че сме благодарни потомци, трябва да се организира честване на 130 г. от началото на залесяванията край Велико Търново и отбелязване на заслугата на лесовъда инж. Трифон Георгиев - директор на Горското стопанство в града през 1956-1969 година. И да помним заръката към нашата професия: „Лесовъдството не е всичко, но всичкото без лесовъдство е нищо“.

Инж. Николай НИКОЛОВ - директор на РДГ - Велико Търново

Да извлечем най-доброто от нашата история, за да го претворим в бъдещето на горите

Регионалната дирекция по горите - Велико Търново, като структура на Изпълнителната агенция по горите осъществява своята дейност на територията на Великотърновска и Габровска област. Общата площ на инвентаризирани гори към 31.12.2019 г. е 217 195 ха, като от тях държавните горски територии заемат 127 588 ха, или 58.7 %, горите на МОСВ - 230 ха (0.1 %), а недържавните гори - 89 377 ха (41.2 %). Структурата на недържавните гори е: общински - 11 667 ха (5.4 %), на физически лица - 51 007 (23.5 %), на юридиче-

ски лица - 2063 ха (0.9 %), на религиозни организации - 549 ха (0.2 %), и земеделски територии, придобили характеристика на гора - 24 081 ха (11.1 %).

Преобладават широколистните дървесни видове, които заемат 88.3 % от площта. Иглолистните представляват изкуствено създадени култури и заемат 11.7 %. Общият запас възлиза на около 35 млн. м³, а средният годишен прираст е около 700 000 куб. метра.

Държавните горски територии в района на Дирекцията се стопанисват от 8 държавни горски стопанства и държавно ловно стопанство, поделения на СЦДП - Габрово. Горите на физически и юридически лица са възстановени в над 120 000 имота.

Най-важен приоритет в работата на Регионалната дирекция по горите е контролът на дейностите в горите и опазване на горските територии. В РДГ - Велико Търново, спецификата е свързана основно със структурата на собствеността и многобройните и маломерни имоти в недържавните горски територии. Това предполага много по-голямата ангажираност на почти всички служители на Дирекцията с разглеждането и утвърждаването на горскостопански програми за имоти - недържавна собственост. Ежегодно постъпват между 1000 и 2000 горскостопански програми за двойно повече имоти - основно на физически лица, представлявани от техните наследници. През 2019 г. за разглеждане са постъпили 1019 горскостопански програми, от които 54 не са утвърдени. Не по-малко са ангажиментите и по изпълнението на програмите, свързани с контрол на дейността на лесоустройките на частна практика, които на територията на Дирекцията са 35 с висше образование и над 240 със средно лесоустройско образование.

Основната лесоустройска дейност в региона е подобряване на състоянието на горите и на първо място е здравословното им състояние. През последните по-малко от десет години те бяха атакувани от екстремни природни въздействия. През 2011 г. големи площи, предимно широколистни гори в долния и средния пояс, бяха поразени от снеголом и снеговал в резултат на мокър ранен сняг. През 2013 г. на много места иглолистните култури пострадаха от ветролом и ветровал. Неусвоените навреме увредени белоборови култури станаха средище за развитието на короядите, които през 2017-2018 г. засегнаха над 1500 хектара. Бързата и адекватна реакция на лесоустройките от общинските и държавните структури и от частната практика със съдействието на експертите от Дирекцията и ЛЗС - София, ограничи разпространението на короядите до минимум. За целта с предписания и план-извлечения бяха раз-

решени съответните санитарни сечи в увредените и засегнатите култури, като над 85 % са усвоени до края на 2019 година.

Подобряването на състоянието на горите в региона е свързано и с превръщането на издънковите гори в семенни. Тези гори заемат близо 35 % от общата площ. Тук важно значение имат не само контролът по избора на правилната възобновителна сеч, но и контролът на отделните фази и лесоустройски намеси при тяхното извеждане. За високостъблените гори, които са 33 %, приоритетно значение има подобряването на продуктивността и многофункционалността им. Това се постига с превръщането им от относително едновъзрастни в разновъзрастни - цел, която се постига с приоритетно извеждане на дългосрочни възобновителни сечи.

Отделно от тези задължения служителите от Регионалната дирекция следят за спазването на редица други нормативни документи - ЗЛОД, ЗРА, ЗЛР, ЗОСИ и други, обработват жалби, сигнали, заявления, осъществяват кореспонденция до местни и държавни институции и много други задължения.

Най-същественият проблем, който основателно ни безпокои, е липсата на кадри по прякото осъществяване на контролната дейност - горските инспектори. На няколко проведени конкурса за тези длъжности нямаше желаещи. Причините, от една страна, са голямата ангажираност, удълженото работно време при много проверки и нарушения, а не рядко и агресия спрямо инспекторите. Не на последно място липсата на кадри се корени и в неадекватното заплащане. Да се надявам, че държавата ще оцени труда на служителите в регионалните дирекции и този проблем ще бъде решен.

По случай 140 години организирана горска служба в региона искам да изкажа своята благодарност на хилядите знайни и незнайни лесоустройци за приноса в историята, която са ни оставили, за да се учим от нея и възпитаваме. Пожелавам на сегашните млади и бъдещите колеги да се вглеждат в миналото, да извличат най-доброто от него и да го претворят за бъдещото на зеленото ни богатство.

Колективът на РДГ - Велико Търново, с директор инж. Николай Николов и зам.-директор инж. Зорка Иванова

Инж. Зорка ИВАНОВА - заместник-директор

Контролът е с по-голям обем и отговорност

Съществен дял от дейността на РДГ - Велико Търново, е контролът и опазването на горските територии. Пряката дейност по контрол в горските територии от 217 195 ха се осъществява от 15 гор-

ски инспектори, като средната площ на един горски инспектор е 14 479 хектара.

През 2019 г. служителите са извършили 10 694 проверки, които

са обхванали 718 обекта за преработка и търговия на дървесина, 1828 обекта за добив на дървесина, 1588 моторни превозни средства, 2764 ловци, 382 риболовци и 3415 други физически лица. Съставени са 409 констативни протокола и 420 акта за административни нарушения по ЗГ, ЗПОД, ЗЛР и ЗРА. От съставените АУАН от горските инспектори на РДГ - Велико Търново, са задържани 66.62 пл.м³ иглолистна и широколистна дървесина; 580.25 пр.м³ дърва за горене; 21 МПС; 7 коне и 9 конски каруци; 13 моторни триона; 3 инструмента за дърводобив (брадви); 3 бр. законно притежавано ловно оръжие; 2 коледни елхи; 2 диви прасета и 4 рога от благороден елен. Общото количество дървесина по неразкрити нарушения е 373 куб. метра.

През м.г. по съставените 564 АУАН са издадени 351 наказателни постановления (НП) за 65 981.20 лв., като към 31.12.2019 г. 284 (81 %) НП са влезли в законна сила.

На територията на Регионалната дирекция през м.г. са възникнали 16 горски пожара, преминали нисово на площ 530 декара. От тях в горски територии - държавна собственост - 231 дка (44 %), в общински горски територии - 157 дка (30 %), и в гори - собственост на физически и юридически лица - 142 дка (26 %).

Характерно за РДГ - Велико Търново, е, че недържавните гори са

42 %, възстановени върху над 130 000 имота с преобладаваща средна площ 4-7 дка, като в някои насаждения едновременно се води сеч върху 7-8 имота. Това отличава работата, която е със значително по-голям обем и отговорност, на експертите и служителите по контрола от колегите в страната.

През 2019 г. са издадени 4380 разрешителни за сеч, като за държавни горски територии те са 1646 (38 %), за гори на физически и юридически лица - 2503 (57 %), за общински горски територии - 223 (5 %), и за горски територии - собственост на религиозни организации - 8.

Проблемите в областта на опазването на горските територии са няколко. ДГС/ДЛС би трябвало да осъществяват опазване и контрол в горските територии - държавна собственост, и в горите на физически лица, с площ до 2 ха, но в действителност това не се прави. Разпокъсаността и маломерността на имотите - 80 % са до 2 ха, много затруднява тези дейности, а собствениците нямат готовност да поемат опазването за своя сметка.

Срещаме проблеми при идентифицирането на мястото на нарушение, тъй като липсват трайни знаци на терена при въведа във владение. Не са попълнени със служители изградените общински горски структури, вследствие на което те не се възползват от дадените им правомощия по чл. 274, ал. 3 от ЗГ за съставянето на АУАН. На територията на Дирекцията се издават множество разрешителни за почистване на площи от дървесна и храстова растителност, като при извършване на дейности по тях се установят много нарушения, изразяващи се най-вече в навлизане в съседни горски територии. Предпоставка за многото нарушения при почистванията по реда на ЗОСИ са неуредените нормативно ред и начин за извършването на този вид дейност, като например не са регламентирани временни складове, а от друга страна, тази дейност не е „прозрачна“ в сравнение с извършването на сечта в горските територии.

Промените, включително и от 2019 г., в Закона за горите и поднормативните актове - GPS устройствата на автомобилите, транспортиращи дървесина, и достъпът за тяхното проследяване, видеонаблюдението в обектите по чл. 206 и достъпът по издадените превозни лопатки, разрешителният режим за достъп в обектите за добив на дървесина, усъвършенстването на информационната система system.iag.bg, ни дават надежда, че проверките в горските територии ще бъдат по-ефективни и ще имат по-добър резултат.

Инж. Светла ЗАРЕВА - главен експерт по ловно и рибно стопанство

Стабилна численост на дивеча

Общата ловна площ на Регионалната дирекция е 635 981.36 ха, като в горския фонд са 34 %, а в земеделския - 66 на сто. Осемте държавни горски и ловното стопанство от териториалния об-

хват на Дирекцията имат сключени договори за стопанисване и ползване на дивеча с общо 13 сдружения - ДГС „Болярка“ - 3, ДГС - Горна Оряховица - 2, ДГС - гр. Елена - 3, ДГС - Плачковци - 2, ДГС - Севлиево - 1, ДГС - Габрово - 1, ДГС - Свищов - 1. Броят на ловците към края на 2019 г. е 9000.

Природните дадености и разнообразният релеф са предпоставка районът да се обитава от благороден елен, сърна, дива свиня, елен лопатар, муфлон. В планинските части се среща и кафява мечка. Нарастват запасите от заек, а благодарение на активните действия на ловните дружини за разселване на фазан неговите запаси също се увеличават.

За увеличаване на дивечовите запаси допринасят изпълнението на комплекса от биотехнически мероприятия и ефективната борба с хищниците и браконьерите. Построени са и се поддържат необходимите хранилки за едър и дребен дивеч, калища, солища, ловни просеки. Поддържат се създадените дивечови ниви и ливади.

Северноцентралното държавно предприятие - Габрово, предостави за срок от 15 години общо 11 държавни дивечовъдни участъка за стопанисване от юридически лица, като съгласно одобрените бизнес програми ежегодно в тези райони се провеждат лов-

ностопански мероприятия и се полагат грижи за дивеча.

По линия на организирания ловен туризъм територията на Дирекцията за ловен сезон 2019-2020 г. е посетена от 467 български граждани и 112 чужденци, по-голяма част от които са ловували в ДЛС „Росица“. Добитите трофеи са с много добри трофейни показатели, като от направените оценки по системата на СИС за благородния елен има 5 златни, 9 сребърни и 8 бронзови медала, за сърната - 2 златни и 3 бронзови медала, за дивата свиня - 2 златни, 6 сребърни и 12 бронзови медала, елен лопатар - златен и сребърен медал, и муфлон - бронзов медал.

Според последната таксация запасът на благороден елен е стабилен, ловува се основно по линия на ОЛТ, но в определени райони е обект на браконьерски лов. Грижите, които се полагат от ДУ - Буковец, и ДЛС „Росица“ и малкият процент на ползване при елена лопатар, водят до увеличаване на запаса му независимо от големите загуби от болестта „син език“ през 2014-2015 година.

Въпреки че се наблюдава нарастване на запаса на сърната, той е под допустимия за територията на Дирекцията. Това налага повече грижи за опазването на този ценен ловен вид, въпреки борбата с браконьерството и регулирайки числеността на хищниците. Поради интензивното селско стопанство - създаване на моноблокове, премахване на синорите, използване на торове и на различни химикали за борба с плевели, се наблюдава намаляване на полския екотип.

Ловът на дива свиня вълнува по-голямата част от ловците и през последните години този вид дивеч е с най-голямо ловностопанско значение. Запасите му се увеличили значително, но след развитието на болестта африканска чума по свинете значително се стопиха. Има ловностопански райони, където не се откриват следи от дива свиня.

Гъстотата на хищниците влияе пряко върху запасите от едър и дребен дивеч. Основен фактор са вълкът и чакалът, както и скитащите кучета и котки. Напоследък има нарастване на присъствието на мечки.

Като цяло за територията на РДГ - Велико Търново, се наблюдава стабилна численост на дивеча, но все пак има какво да се работи в насока за нормализиране на половото съотношение и оптимизиране на възрастовата структура.

**Материалите подготвиха
лесовъдската колегия
на РДГ - Велико Търново,
и екип на сп. „Гора“**

Честит юбилей, колеги!

130 години ДГС - Габрово

Колективът с директор инж. Росен Радев, зам.-директор инж. Николай Русев и главен счетоводител Благовеста Иванова

130 години ДГС - Севлиево

Колективът с и.д. директор Данчо Тончев и зам.-директор инж. Елина Богданова

120 години ДГС - гр. Елена

Колективът с директор инж. Иван Димитров, гл. инженер Венета Русева и зам.-директор Сабри Топчиев

ЗДРАВΟΣЛОВНО СЪСТОЯНИЕ НА ГОРИТЕ ПРЕЗ 2019 г. И ПРЕДВИДЕНИ ЛЕСОЗАЩИТНИ МЕРОПРИЯТИЯ ПРЕЗ 2020 г.

Д-р инж. Петя МАТЕВА - главен експерт в отдел „Стопанисване на горски територии“ в ИАГ

Общото събрание на ООН обяви 2020 г. за Международна година на растителното здраве. Решението е продиктувано от увеличаващите се заплахи за здравето на растенията поради ежегодно унищожаване на значителна част от възможния добив на продукция от вредители в селското и горското стопанство. Фактори за това са промените в климата и човешките дейности, които влошават екосистемите и намаляват биоразнообразието, както и утрояването се за последното десетилетие международно движение на хора и търговия, което допринася за разпространението на вредители по целия свят. От представените прогнози от трите лесозащитни станции в България се вижда, че като цяло фитосанитарното състояние на горите спрямо предходните години се подобрява. Установените повреди през 2019 г. са на обща площ 497 246 дка, което е 1.2 % от общата залесена площ в България. Предвидено е провеждане на лесозащитни мероприятия на 33 % от засегнатите през 2019 г. горски площи.

През настоящата година се навършват 60 години от създаването на лесозащитни станции в България, които заедно със специализираните звена за проучване и анализиране на проблемите на лесозащитата, разработват мероприятия за оздравяването на горите и прилагат научните достижения в практиката. Станциите имат за задача да подобрят защитата на горите и горските култури от насекомни вредители, гъбни болести и други. В годините те имат редица достижения и продължават да наблюдават и разработват мерки срещу възникнали лесозащитни проблеми. Една от основните им задачи е да изготвят годишен отчет за здравословното състояние на горите и прогноза за лесозащитните мероприятия през следващата година. За тази цел трите лесозащитни станции в София, Пловдив и Варна използват информация от ежегодните наблюдения в горите и лесопатологични обследвания в стационарни обекти за увреждания от биотични и абиотични фактори, както и резултатите от извършените лабораторни анализи. Наблюденията се провеждат целогодишно от лица с лесовъдско образование, при осъществяване на ежедневната им работа в гората. Данни за проведените обследвания и наблюдения се въвеждат в модул „Лесопатологично обследване“ в информационната система на ИАГ, който в момента се осъвременява според изискванията на Наредба № 9 от 5 декември 2019 г. за защита на горските територии от болести, вредители и други повреди. Годишните прогнози за страната от 2010 г. са публикувани на страницата на ИАГ в раздел „Лесопатологични прогнози“.

В публикуваната на сайта на ИАГ лесопатологична прогноза за 2020 г. е предвидено провеждане на лесозащитни мероприятия на обща площ 164 263 декара. В нея не са включени прогнозираните с краткосрочна прогноза 1620 дка за въздушно пръскане срещу педомерки и листозавивачки. Към момента общата площ на предвидените мероприятия е 165 883 декара. В таблица 1 е

представена прогнозата за 2020 г. по видове лесозащитни мероприятия.

ЗДРАВΟΣЛОВНО СЪСТОЯНИЕ НА ИГЛОЛИСТНИТЕ ГОРИ

През 2019 г. са обследвани 223 600 дка иглолистни гори за наличие на насекомни вредители. От тях 190 524 дка са засегнати от листоповреждащи насекомни видове и 33 076 дка - от стъблени насекоми.

Боровата процесионка (*Thaumetopoea pityocampa* Denis & Schiffmüller, 1775) е най-разпространеният вредител в района на ЛЗС - Пловдив. Тя причинява обезлистване в иглолистните гори, но е и сериозен алерген, което прави работата с нея трудна и опасна. Научните достижения и лабораторните анализи на биологичен материал от борова процесионка показват, че тя има достатъчно естествени врагове, които в насаждения със силни нападения не са достатъчни, за да намалят плътността на популацията ѝ. Мониторингът на боровата процесионка се извършва целогодишно чрез:

- залагане на феромонови уловки, които улавят пеперудите в периода им на летеж от юни до края на август;
- яйчени калъфчета в периода август-септември;
- зимни къдели и чрез обезлистването, което причиняват гъсениците им.

Въздушното пръскане се прилага срещу ларвите на вредителя, а механичната борба е възможна чрез унищожаване на зимните къдели и на уловените пеперуди в уловките. През 2019 г. са обследвани 149 084 дка за наличие на борова процесионка. В прогнозата за 2020 г. е предвидено провеждане на въздушно пръскане срещу нея на площ 11 934 дка в териториалния обхват на РДГ в Кърджали и Благоевград и провеждане на механична борба на площ 1139 дка в района на РДГ в Пловдив и Смолян.

Ръждивата борова листна оса (*Neodiprion sertifer* Geoffroy, 1785) е основен вредител в иглолистните гори на територията на ЛЗС - София. От 2012 г. насам въздушно пръскане срещу вредителя е предвиждано за 2013 г., а след силното обезлистване през 2016 г. това мероприятие се прогнозира ежегодно. Осата е трудна за прогнозиране поради изпадането ѝ в диапауза. Методът за борба е въздушно пръскане срещу лъжегъсениците на вредителя. През 2019 г. са обследвани 40 696 дка за наличие на ръждива борова листна оса. За 2020 г. е предвидено провеждане на въздушно пръскане на площ 19 460 дка в района на РДГ в Кюстендил и Благоевград. Продължава провеждането на мониторинг за наличие

Таблица 1

Прогноза по видове лесозащитни мероприятия за 2020 г.

Вид лесозащитно мероприятие	Въздушно пръскане, дка	Наземна химична, дка	Механична борба, дка	Интегрирана борба, дка	Санитарни сечи, дка
Прогноза за 2020 г. в т.ч.	42 276	3435	1333	15	118 824
Борова процесионка	11 934				
Ръждива борова листна оса	19 460				
Гъботворка	9262				
Педомерки/листозавивачки	1620				
Общо за страната	165 883 дка				

на **обикновена борова листна оса** (*Diprion pini* Linnaeus, 1758), която се прояви масово през 2013 в ДГС - Самоков, и беше предвидено провеждане на въздушно пръскане срещу нея през 2014 година. След това в стопанството не са регистрирани обезлиствания от листни оси, а в редките случаи, в които се появяват повреди от тази група вредители в страната ни, те са на малки площи и със слаба степен на повредата. При появата ѝ в младите култури (1-3 години) и в разсадниците се предвижда извършване на наземна химична борба. За 2020 г. ЛЗС - Пловдив, предвижда механична борба на 40 дка култури от засегнатите от **самотна борова листна оса** (*Acantholyda (Itycorsia) hieroglyphica* Christ, 1791) 187 декара.

Един типичен северен иглогризещ вид, какъвто е **боровата копринарка** (*Dendrolimus pini* Linnaeus, 1758), беше установен през 2018 г. в ДГС - Брезник, но не се появи масово през последващите години. Появата ѝ е сигнал за динамика в климата, която продължаваме да следим.

Насекомни вредители по стъблата на иглолистните видове
Стъблените насекоми са санитарите в гората. Те имат т.нар. железен запас и увеличаването на плътността на популацията им, извън рамките на този запас, води до увреждане на здрави дървета. Намножаването им зависи от наличието на достъпна и атрактивна хранителна маса, каквато е увредената от абиотични фактори или фитопатогенни гъби дървесина. В страната ни е регистрирано масово размножаване на стъблени насекоми по иглолистните дървесни видове. По тази причина от 2017 г. се провежда ежеседмичен мониторинг на повредите, причинени от насекоми, болести и абиотични фактори в иглолистните гори. Към момента тази информация се събира ежемесечно. Данните показват, че през изминалата 2019 г. са усвоени 83 % от увредената дървесина от корояди и болести, а увредената от абиотични фактори дървесина е усвоена 69 %. Според същата справка увредените площи от корояди намаляват значително, като през 2018 г. са били почти 9800 ха, през 2019 г. - почти 5400 ха, а към настоящия момент увредените площи са в размер на 1400 хектара. Увредените от болести иглолистни гори към момента са на площ 1000 ха, а увредените от абиотични фактори - 2300 хектара.

От установените 33 076 дка с увреждане от стъблени насекоми в прогнозата за 2020 г. са предвидени санитарни сечи на обща площ 20 972.8 декара. Масово разпространените вредители в иглолистните гори са върхов корояд, шестзъб корояд, типограф, халкограф, смърчов коренов хоботник и смърчов коренов ликояд. Разликата в предвидените площи в прогнозата за 2020 г. и данните от ежемесечната справка се дължи на периодите, в които се изготвя прогнозата. Тя е готова, преди да са освидетелствани сечищата с приключени мероприятия през същата година. Този недостатък ще бъде отстранен след актуализация на електронната платформа на страницата на ИАГ, въз основа на която се изготвят справките и прогнозите по лесозащита.

Сравнително слаби по площ са установените повреди от възрастните индивиди на **големия горски градинар** (*Tomicus piniperda* Linnaeus, 1758) в размер на 162 декара. Ларвите на вида се вгризват под кората и повреждат ликото на стъблото, а новоимагинираните индивиди изгризват сърцевината на младите леторасли, те се пречупват от собствената си тежест или от вятъра и короната изглежда като подстригана.

Болести в иглолистните гори

През 2019 г. засегнатите иглолистни гори от болести са на площ 66 038 дка, от които предвидените за провеждане на санитарни сечи за 2020 г. са 23 364.42 декара. Съхнене е констатирано по всички иглолистни видове в страната в резултат на изсипване на иглиците и други повреждащи иглолистната болести. Наблюдават се и повреди от некрози, коренова гъба, пълчущка, рак. Освен по белия и

черния бор болести са установени по смърча, елата, дугласката,olistвеницата, кедъра. Продължителното засушаване през втората част на вегетационния период в годините от 2017 до 2019 г. причини значително отслабване на иглолистните гори. Това доведе до масово поразяване през 2019 г. на черноборовите култури до 900 м н.в. от фитопатогенни гъби, причиняващи изсипване на иглиците. Развитието на гъбите е свързано с влажните и топли пролетни условия, каквито наблюдавахме през миналата година. Опасност от ново масово проявление има, ако климатичните условия са благоприятни за развитието на фитопатогенните гъби. Продължава наблюдението и върху карантинната *Lecanosticta acicola* Thumen, като за момента не са установени нови находища на патогена.

ЗДРАВΟΣЛОВНО СЪСТОЯНИЕ НА ШИРОКОЛИСТНИТЕ ГОРИ

Листоповреждащите насекоми в широколистните гори в България се групират в пролетен листогризещ комплекс от педомерки и листозавивачки и пролетно-летен листогризещ комплекс от гъботворка, златозадка, пръстенотворка. Общата засегната площ от листогризеци насекоми в широколистните гори през 2019 г. е 101 050 декара.

Обследването на пролетния листогризещ комплекс от **педомерки и листозавивачки** (fam. *Geometridae* и fam. *Tortricidae*) се извършва чрез залагане на фотоеклектори през януари, чрез оценка на обезлистването от гъсениците през пролетта и чрез залагане на лепливи пояси през есента. От 2012 г. в страната са провеждани две въздушни пръскания срещу тези вредители - през 2013 г. на площ 1543 дка и през 2019 г. - на 5800 декара. Въз основа на резултатите от фотоеклекторите и изготвената от ЛЗС - София, краткосрочна прогноза за очакваните нападения и мероприятия за борба срещу листозавивачки и педомерки в горски територии, през пролетта на 2020 г. предстои да се извърши въздушно пръскане срещу тях на площ 1620 дка в района на ДГС в Дупница и Радомир. В останалите райони на страната плътността на тези насекоми е ниска и не се очаква да причинят силно обезлистване в широколистните гори.

Гъботворката (*Lymantria dispar* Linnaeus, 1758) е градационен вид. В момента в района на ЛЗС в София и Пловдив вредителят е с ниска плътност, като в периода 2012-2013 г. е регистрирано силно нападение на територията на ЛЗС - София. В района на ЛЗС - Варна, видът в момента е в градация. През 2019 г. е регистрирано увреждане от гъсениците на гъботворката на площ 11 243 дка, от които 9262 дка бяха прогнозирани за въздушно пръскане през 2020 година. Площите се намират в района на РДГ - Русе (ДГС - Тутракан), РДГ - Варна (ДЛС - Балчик, ВС „Русалка“) и РДГ - Бургас (ДЛС „Несебър“ и ОГ „Несебър“). След редовното заседание на Националната комисия по лесозащита е направена бърза организация от страна на всички заинтересовани страни за извършване на биологична борба чрез внасяне на ентомопатогенната гъба *Entomophaga maimaiga*. Интродукцията предстои да се извърши от експерти от Института за гората - БАН, съгласно биологията на вида и съобразно възникналата епидемиологична обстановка в страната.

Златозадката (*Euproctis chrysorrhoea* Linnaeus, 1758) е типичен оwoщен вид. През 2016 г. тя се прояви силно в района на ДГС в Асеновград, Гоце Делчев, Гърмен и ДЛС „Дикчан“ - с. Сатовча. Към момента плътността на вредителя е ниска и не представлява опасност за горските територии.

През 2012 г. в страната ни за първи път е установена **дъбовата коритуха** (*Corythucha arcuata* Say, 1832), която се храни с долната страна на листната петура и по този начин намалява фотосинтезиращата листна маса. Видът може да причини и преждевременно опадане на листата. Коритухата е инвазивен вид и се разпространява повсеместно по дъбовите гори в страната ни. В по-късен етап може да стане стопански значим вредител за горите. Необходими са целенасочени изследвания за определяне на методите за бор-

ба и времето за провеждането им, за да не се допусне масово намножаване и силно обезлистване от тази дървеница.

От 2018 г. в някои декоративни горски разсадници в страната ни е регистриран и **чимшировият молец** (*Cydalis perspectalis* Walker, 1859). Той също е инвазивен вид, труден за ограничаване, но предвид хранителната му специализация не се води горски вредител.

Продължава наблюдението на останалите насекоми вредители в широколистните гори на България, които към момента нямат стопанско значение: пръстенотворка, дъбова процесия, шикалкотворки, краста по листата на цера, листоминиращи насекоми и други.

Болести и съхнене в широколистните гори

Предвидените площи за провеждане на санитарни сечи за 2020 г. в съхнещи широколистни гори са в размер на 4202.25 декара. Съхнене е установено по всички широколистни видове в страната в резултат от трахеомикози и гниене на дървесината. Най-големи по площ са увредените дъбови насаждения (2401.6 дка), следвани от буквите (700 дка), церовите (495 дка), брезовите (265 дка), липовите насаждения (189 дка). По-малки са съхнещите насаждения от габър, кестен, бряст, акация, трепетлика, орех.

ЗДРАВΟΣЛОВНО СЪСТОЯНИЕ НА ТОПОЛОВИТЕ НАСАЖДЕНИЯ И КУЛТУРИ

Интензивното отглеждане на тополи се влияе силно от наличието на масово срещащите се вредители тополов листояд, тополов молец, тополов пъпкояд, тополов цигарджия, стъблените вредители голяма и малка тополова стъкленика, сечковци, златки. Сериозен проблем за тополите е, че изчезват типичните тополови месторастения около реките. Намиращите се стари дървета в близост до младите фиданки са развъдник на вредни насекоми. Физиологично отслабналите фиданки, в резултат на дренажността на терените и все по-честите суши, се атакуват все повече от гъбни заболявания като ръжди, петна, некрози и деформации. Внасянето на продукти за растителна защита не гарантира оздравяването на тополите, необходими са чести и качествени поливки, редовно отглеждане, кастрене и почистване от плевели и нежелана растителност. През 2019 г. в електронната система на ИАГ са регистрирани 7189.4 дка с увреждане от насекоми по тополи, върби и елши и 1908 дка с увреждане от болести по същата група дървесно-храстови видове. За 2020 г. в тези гори е предвидено провеждане на наземна химична борба на обща площ 1002 дка (от тях срещу насекоми - на 905 дка и срещу болести - на 97 дка), механична борба на 41 дка и санитарни сечи на обща площ 65 дка (в т.ч. 6 дка срещу сечковци и 59 дка в съхнеща тополя).

Срещу установените през 2019 г. повреди от дивеч, гризачи и домашни животни на обща площ 176 дка е планирано използване на репеленти и механично предпазване на фиданките на обща площ 20 дка, в т.ч. 15 дка интегрирана борба.

През 2019 г. наблюдавахме масово развитие на нежелана плевелна и паразитна растителност в горски насаждения на площ 548 декара. Тя ще бъде третирана с химични продукти за растителна защита (хербициди). В района на ЛЗС - Варна, беше диагностицирана **краставица - лепка** (*Sicyos angulatus* L.), която е засегнала 153 дка от предвидената за третиране площ.

ЗДРАВΟΣЛОВНО СЪСТОЯНИЕ В ГОРСКИТЕ РАЗСАДНИЦИ

През 2019 г. в горските разсадници са установени повреди на об-

ща площ 3505.77 декара. Редовно се обеззаразяват почва, семена и резници, третира се срещу просушаване, гниене на семена, брашнеста мана, акари, въшки, молци, майски бръмбар, попово прасе, скакалци, голи охлюви, както и срещу познатите в тополовите култури вредители и болести. Срещат се сравнително малки повреди от слани, мразоизхвърляне, градушки и слънчев пригор, боров въртун, антаркноза, дивеч.

По прогноза за 2020 г. ще се проведе наземна химична борба в горски разсадници на обща площ 1882 дка основно срещу вредители и болести по тополите (1215 дка), плевели (208 дка), кореногризеци вредители (65.5 дка), мишевидни гризачи (49 дка), сляпо куче (41 дка) и против сечене на пониците (15.5 дка). Предвидено е и провеждане на механична борба на обща площ 111 дка срещу малка тополова стъкленика, сляпо куче, плевели, самотна борава листна оса и некроза по кората на тополите.

ПОВРЕДИ ОТ АБИОТИЧНИ ФАКТОРИ

За 2020 г. в страната е предвидено провеждане на принудителни сечи на обща площ 65 458.57 дка, което е 77 % от установените през 2019 г. повреди от абиотични фактори. Уврежданията са причинени от сняг, вятър, лед, съхнене от суша, градушки, слани и свлачища. От тях в иглолистни гори са 81 %, а останалите в широколистни гори.

Предвидените сечи в опожарени иглолистни и широколистни гори са на обща площ 4727.16 дка, което е 4 % от прогнозираните санитарни и принудителни сечи в страната за 2020 година.

Таблица 2

Съпоставка на засегнатите и прогнозните площи с мероприятия, включени в прогноза за 2019 и 2020 г.

Повреди	Засегната площ през 2018 г.	Засегната площ през 2019 г.	Изменение	Предвидени мероприятия през 2019 г.	Предвидени мероприятия през 2020 г.	Изменение
	дка	дка	%	дка	дка	%
Насекомни вредители по иглолистните видове	228 313	223 600	2 ▼	57 610	53 546	7 ▼
в т.ч. корояди	60 630	33 076	45 ▼	42 021	20 973	50 ▼
Болести и съхнене по иглолистните видове	84 007	66 038	21 ▼	54 477	23 364	57 ▼
Насекомни вредители по широколистните видове	123 960	101 050	18 ▼	8715	10 214	17 ▲
Болести и съхнене по широколистните видове	18 640	8580	54 ▼	13 769	4392	68 ▼
Абиотични фактори	383 786	85 150	78 ▼	240 298	65 459	73 ▼
Други причини	13 406	12 828	4 ▼	8556	7288	15 ▼
Всичко	852 112	497 246	42 ▼	383 425	164 263	57 ▼

От таблица 2, в която са представени паралелно обследваните площи през 2018 и 2019 г. и прогнозираните мероприятия за 2019 и 2020 г., е видно, че засегнатите площи намаляват. Това намаляване с 42 % спрямо установените повреди през 2018 г. се дължи както на своевременното извършване на лесозащитните мероприятия за намаляване на плътността на основните вредители в горите и ограничаване на разпространението на болестите в тях, така и на двете поредни години с топла и влажна пролет, които подобриха условията за растеж на иглолистните гори и възпрепятстваха развитието на стъблените насекоми в тях.

В условията на променящ се климат може да се очакват нови и сериозни повреди от различно естество. Адаптациата на растенията към променящите се условия е бавна, причинява стрес и податливостта им на повреди от абиотични и биотични фактори ще е доста по-голяма. Появата на карантинни насекоми и фитопатогенни видове, както и промяната на хранителната специализация на познатите за страната вредители е предизвикателство за учените в областта на лесозащитата в страната. И през 2020 г. ще продължат наблюденията върху стопански значимите вредители и болести в горите.

Защита на горските територии от пожари през 2019 г.

Владимир КОНСТАНТИНОВ - главен експерт в отдел „Контрол по опазване на горските територии и защита от пожари“

През 2019 г. в базата данни на Изпълнителната агенция по горите бяха регистрирани 668 пожара в горските територии, които засегнаха 5619.6 ха (419.1 ха са от върхови пожари). Най-сериозни бяха възникналите през лятото в землищата на с. Еленово, Новоагорско, който премина през около 270 ха горски територии, на с. Брягово, Хасковско - 426 ха горски територии и двойно повече земеделски земи, и в с. Горно Черковище, Казанлъшко, който опожари 292.6 ха, от който върхово 176.9 хектара. В края на пожароопасния сезон през октомври и дори през декември също бяха регистрирани някои от най-големите пожари, като тези в ДГС - Чупрене, на площ 196.4 ха, община Тетевен - 190.6 ха, ДГС - Котел - 133.8 ха, и в НП „Рила“.

През годината най-много бяха опожарените горски площи в териториалните обхвати на Регионалните дирекции по горите - Ловеч - 1485.5 ха, Берковица - 692.5 ха, Кърджали - 588.4 ха, Сливен - 483.4 ха, и Стара Загора - 428.8 хектара. Най-малко са засегнатите горски територии в РДГ - Смолян - 22.8 ха, Велико Търново - 53.2 ха, и Шумен - 69.8 хектара. За сравнение през 2018 г. в страната бяха регистрирани 222 горски пожара, които засегнаха 14 530 дка горски територии, като само 197 дка от тях бяха от върхови пожари. Независимо от сериозните на пръв поглед цифри, за пожароопасния сезон на 2019 г. можем да отбележим, че е надминат средно-годишният брой (около 500) на пожарите в горите за последните 10 години, като в същото време отчитаме около 50 % по-малко опожарени площи в сравнение със средните (10 000 ха) за същия период. За този резултат спомогна отличната организация на горски служители и пожарникари, при което огънят бе бързо локализиран и в над 70 % от случаите не бе допуснато навлизане в горските територии. Като следствие през 2019 г. на територията на страната не са обявявани кризисни ситуации във връзка с възникнали горски пожари.

Причините за възникналите през 2019 г. 668 горски пожара са: 1 % по естествени причини от мъгли; 5 % умишлени; 78 % причинени от човешка небрежност; 16 % по неизвестни причини.

Характерно за опожарените площи през 2019 г. е, че за разлика от 2018 г., когато най-много бяха частна собственост, с най-голям дял са тези държавна собственост - 57 %, следвани от частна собственост - 22 %, общинска собственост - 20 %, и 1 % други.

Преките щети от пожари в горските територии през 2019 г. са оценени на 2 071 115 лв., при средни стойности от около 5 млн. лв. за последното десетилетие.

Средната площ на един условен горски пожар през 2019 в страната е 8.4 ха при 6.5 ха за 2018 година. В това отношение най-добри са показателите в ЮЦДП - Смолян - 3.9 ха, следвани от СЦДП - Габрово - 4.2 ха, ЮЗДП - Благоевград - 4.4 ха, и СИДП - Шумен - 5.5 хектара. Като следствие от най-големите по площ пожари за миналата година този показател е най-голям в ЮИДП - Сливен - 16.9 ха, и СЗДП - Враца - 12.2 хектара. В същото време и през 2019 г. ЮЗДП - Благоевград, успешно се справи със 187 горски пожара (близо 28 % от всички регистрирани), като засегнатите площи са 826.2 ха, т.е. средната площ на един условен горски пожар е само 4.4 ха при 8.4 ха средно за страната.

Отличните резултати при опазването на горските територии от пожари през последните години се дължат както на превантивната дейност, така и на вложените финансови ресурси от държавните предприятия и МВР за специализирана техника, обучение и създаване на доброволни формирования. Вече ярко се открояват с добрите си показатели държавните предприятия в Южна и Североизточна Бъл-

ГОРСКИ ПОЖАРИ ПО РДГ за 2019 г.					
№	Регионална дирекция по горите	Брой	Площ (дка)	%	В т.ч. върхов
1.	Берковица	52	6925	12.32	321
2.	Благоевград	61	2346	4.17	116
3.	Бургас	23	2902	5.16	97
4.	Варна	44	2759	4.91	191
5.	Велико Търново	17	532	0.95	0
6.	Кърджали	52	5884	10.47	22
7.	Кюстендил	79	2376	4.23	20
8.	Ловеч	96	14 855	26.43	215
9.	Пазарджик	25	1266	2.25	146
10.	Пловдив	38	2092	3.72	110
11.	Русе	28	1260	2.24	56
12.	Сливен	25	4834	8.60	1026
13.	Стара Загора	23	4288	7.63	1771
14.	Смолян	16	228	0.41	0
15.	София	69	2951	5.25	80
16.	Шумен	20	698	1.24	20
Всичко		668	56 196	100.00	4191
ОПОЖАРЕНА РАСТИТЕЛНОСТ (дка)					
1.	Иглолистна		10 368	18.45 %	
2.	Широколистна		38 218	68.01 %	
3.	Смесена		1103	1.96 %	
4.	Трева, незалесени площи и мъртва горска постилка		6507	11.58 %	
Всичко			56 196	100 %	
ВИД НА ПОЖАРА (дка)					
1.	Низов		52 005	92.54 %	
2.	Върхов		4191	7.46 %	
Всичко			56 196	100 %	
СОБСТВЕНОСТ (дка)					
1.	Държавна собственост		31 758	56.51 %	
2.	Общинска собственост		11 556	20.56 %	
3.	Частна собственост		12 427	22.11 %	
4.	Църковна собственост		10	0.018 %	
5.	Собственост на юридически лица		445	0.79 %	
Всичко			56 196	100 %	
ПРИЧИНИ (брой)					
1.	Неизвестни		110	16.47 %	
2.	Небрежност		519	77.69 %	
3.	Умишлени		31	4.64 %	
4.	Естествени		8	1.20 %	
Всичко			668	100 %	

гария, които вложиха сериозни финансови и организационни ресурси за осигуряване на високопроходима техника, средства за наблюдение и осигуряване на безопасността на екипите си за борба с горските пожари. Останалите държавни предприятия е важно също да предприемат необходимите стъпки в тази насока и да осигурят на техните ДГС/ДПС специализирани противопожарни автомобили, които имат неоценима роля за овладяване на горските пожари още при тяхното възникване.

На този фон буди тревога фактът, че през последните години е налице тенденция за намаляване на предвидените за изпълнение противопожарни мероприятия вследствие на намаляването им в частта за противопожарно устройство на новоизготвените горско-стопански планове. Това може да доведе до намаляване на обема предвидени мероприятия, както и на средствата за тяхното изпълнение, в т.ч. и от страна на държавните предприятия. В частните горски имоти и в част от общинските от години изпълнението им

е също съпътствано с големи трудности.

Положителните тенденции в последните години са следствие и от навременното и стриктно изпълнение на ежегодно подписваните планове за взаимодействие между ИАГ и ГД ПБЗН. Чрез извършването на съвместни проверки на действията, мерките и мероприятията в държавните предприятия, общинските и други структури бе постигнато своевременното изпълнение на противопожарните мероприятия, както и спазването на изискванията за защита на горските територии от пожари.

Много важна е и ролята на изнесения център на тел. 112 към ИАГ. Получените в него 2846 сигнала за възникнали пожари в горски територии или в близост до тях веднага се предаваха на специализираните групи на държавните предприятия и регионалните дирекции по горите, които осъществяват проверка на място. Незабавната реакция в много от случаите допринесе да не се допусне навлизане на огъня в горските територии.

Информация

Лесозащитната станция в София отвори врати за студенти

Инж. Антонина Георгиева - експерт по лесозащита в ЛЗС - София, запознава студентите със спецификата на работа

На 4 март в Лесозащитната станция - София, се проведе Ден на отворените врати, посветен на 60-годишнината на Станцията.

При своето посещение второкурсниците от специалност „Горско стопанство“ на АТУ, придружени от преподавателя си по ентомология доц. д-р Данаил Дойчев, бяха запознати с дейността на ЛЗС - София. Директорът инж. Илиян Мутафчийски представи на студентите устройствения правилник и

обхвата на дейност на Станцията. Експертите запознаха студентите с извършването на лесопатологично обследване срещу основните насекоми вредители в горите, с методите за анализиране на биологичен материал от вредители в лабораториите, както и борбата с вредителите. Беше представен и модулът за лесопатологично обследване, който е част от информационната система на Изпълнителната агенция по горите. **Т**

Новини от природните паркове

Ново оборудване ще пази от пожар територията на ПП „Русенски Лом“

На 26 февруари в Русе Дирекцията на Природен Парк „Русенски Лом“ проведе регионален семинар, на който бяха представени резултатите от международен проект „Система за наблюдение на горите за ранно откриване и оценка на пожари в региона Балкани-Средиземно море“ по Програма за транснационално сътрудничество „Балкани-Средиземно море“ 2014-2020. В проекта участват осем партньори от България, Гърция и Кипър. Водещият бенефициент е Университетът в Патра, Гърция, а от българска страна участват ДПП „Русенски Лом“ и Русенският университет „Ангел Кънчев“.

Термални камери и гронове, осигурени по проекта, ще следят за възникването на пожари на територията на Природен парк „Русенски Лом“. В каньона на Парка, в близост до с. Нисово, вече е монтирана специална термална и оптична камера, чийто обхват е приблизително 10 километра. Периметърът дава възможност за моментално засичане на пожар, подаването на сигнал и потушаване на пламъците, преди да бъдат причинени невъзвратими последици за природата. Разработена е и географска информационна система (ГИС) с детайлна информация за туристически пътеки и обекти, която е достъпна

на в сайта на ДПП „Русенски Лом“ (<https://rusenski-lom.bg/>).

Предвижда се въвеждането в експлоатация на мащабна модулна система за автономно наблюдение и ранно откриване на пожари. Тя ще интегрира използването на безпилотни летателни системи, стационарни термални и оптични камери, както и модели за оценка на риска от възникване на пожари. Така ще се намали времето за откриването на пожара и ще се редуцира броят на фалшивите сигнали, което ще намали средното време за реакция и известяване на противопожарните органи.

Прес ИАГ

Директорът на ДЛС „Несебър“ инж. Димитър МАНДУЛЕВ

Предстоят ни нови изпитания и отговорности

- Инж. Мандулев, с какви трудности се сблъскахте през изминалия ловен сезон?

- Безспорно изминалият ловен сезон бе „белязан“ от африканската чума по свинете. Най-актуални и трудни бяха изпитанията, свързани с изпълнение на така наречените мерки за справяне с нея. Голяма част от тях бяха практически неприложими, често разнопосочни. Накрая, след поредица от издадени и отменени заповеди и указания се стигна дотам, че окончателно изгубихме доверието на организирания ловци. Голяма част от тях, изправени пред забрана за ловуване, отказваха да сътрудничат. Друга част, под претекст, че се борят със заболяването, системно и вече незаконно започнаха да унищожават дългогодишния труд на своите колеги, отстрелвайки всяка видяна дива свиня, без оглед на пол и възраст, без значение от плътността на популацията и наличие на огнище. Не може да се каже, че в тази ситуация от някъде получихме помощ. Въпреки категоричното мнение на водещи специалисти, международният, исторически доказан опит със заболяването, че при наличие на огнище от АЧС груповият лов на гонка е абсолютно противопоказан и способства за разпространението на вируса, той не беше ограничен. Три пъти седмично в огнища на заболяването имаше гонки, движение на хора, кучета, пътни превозни средства, които впоследствие при ловните си гостувания разнесоха заразата из цялата страна. В резултат на всичко това и недостатъчните мерки за обеззаразяване и биосигурност в момента сме свидетели на безпрецедентен зимен пик на заболяването при дивата свиня. Сега основно предстои да се справим с този проблем. Как да се научим да живеем и ловуваме в тези условия.

През цялото това време липсваше разбиране у всички ни за сериозността на ситуацията. Голяма част от обществеността, в това число горски служители и ловци, не върваха дори в съществуването на АЧС. Липсваше елементарна дисциплина, която е в основата на изпълнението на всяко управленско решение. Пропуските, натрупани през годините, като например неизградени биотехнически съоръжения и неизпълнени ловностопански мероприятия в над 90 % от ловните райони, неловуването през останалата част от годината (извън този за групов лов), пълната липса на селекционен отстрел, несистемните наблюдения на дивеча допълнително влошиха нещата.

Искам да изкажа благодарност на колегите от ДЛС „Несебър“, които въпреки текущите задачи изпълняваха съвестно и допълнителните. Наложените контролни функции, справки и анализи, загробване на отстрелян дивеч, вземане, обработване и изпращане до лабораториите на проби, индивидуално ловуване, придружителни при ловуване на ловните дружини.

- Как си партнирахте с ловно-рибарските сдружения в региона и какви проблеми се очертаха?

- Благодарност заслужават и ловците от ловните сдружения в района ни на действие. Тук е едно от мал-

кото места в страната, където се практикува и индивидуален лов. Отчетеният до момента отстрел показва 337 броя дива свиня при индивидуален лов и 207 при груповите гонки. Това е резултат само от ловните дружини. Всичко е с взети и предадени проби, по-голямата част от индивидуалния отстрел е реализиран извън разрешените за гонка срокове. Това го казвам за скептиците, които смятат, че отстрелът от групов лов е отчетен като индивидуален заради даваната премия.

Чудесно би било, ако се спазваха и принципите на поборния отстрел. За жалост не е така в голяма част от случаите. Но за това вината не е само на ловуващите. Натискът от индустриалните ферми бе да се „прокара“ тезата, че всичко, що е дива свиня, трябва да се разстреля. Това бе насаждано на срещи с ръководства на съюзи, ветеринари, представители на горската власт. За щастие вече по-голяма част от ловците и ръководствата им са убедени, че това е грешка.

Партньорството, изразяващо се в редовно подаване на информация - графици за претърсвания, ловуване (индивидуално и групово), отчитане на проби за АЧС, изпълнение на плана за отстрел (над 80 % до момента), е на добро ниво. Има и проблеми, основно в комуникацията, които се стараям да решаваме. Има и по-сложни, като например големият брой ловци и недостатъчната ловна площ. Това води до постоянни териториални претенции към ловния район на ДЛС „Несебър“ и е предпоставка за много спекулации.

- Да се върнем на темата за африканската чума по свинете. Какви резултати постигнахте в борбата с АЧС? Какви бяха нагласите на ловците? Имаше ли укривни трупове на животни?

- Първото огнище на заболяването през 2018 г. в България беше в с. Тутраканци, община Провадия, Варненска област. Това бе на 28 км от границата с нашите ловни райони, в които, смея да твърдя, има дивеч и най-масов е дивата свиня, или може би беше. Доказателс-

тво за наличието му е устойчивият отстрел през годините.

АЧС се установи при нас в началото на 2020 г. след дадени за изследване само за сезон 2019/2020 г. 784 проби. Цитирам периода и броя, защото има много региони, където уж няма чума, но няма и проби. От самото начало знаехме, че заболяването ще дойде и сме обречени. Затова предприехме редица мерки. Започнахме да правим карантина на фуража за подхранване на дивеча, обеззаразяване на превозните средства, хора, обеззаразявахме ежеседмично отбивките по републиканската пътна мрежа, преминаваща през района ни, отпадъците, изхвърляни от туристи. По-късно ограничихме и достъпа на ловци от региони с АЧС и така две години. За отстрела споменавам на последно място, тъй като и преди да се заговори за заболяването, тук се ловуваше индивидуално целогодишно и от организирани ловци по дружинките, и от служители в стопанството. Въпреки нашите мерки продължаваше безконтролното движение на туристи, най-вече от гържави, в които има чума, носещи хранителни продукти оттам, свободното отглеждане на свине извън населени места, системно изхранвани с хранителни отпадъци от заведенията за обществено хранене, спортни мероприятия, офроуд ралита, преминаващи през заразени зони и после през други горски територии, свободна търговия с фураж и свинско месо от огнища с АЧС. Всичко това не успя да „докара“ чумата, но гонките и гостуващите ловци, които днес са тук, утре - там, и то без елементарни мерки за биосигурност, с една и съща екипировка, грехи, превозни средства, най-накрая успяха. Безспорно въпреки обещаваните възнаграждения за намерени трупове, такива са укривани, основно от страх, че ще спре ловуването. Отстраняването им своевременно и обеззаразяване, загробване и системна биосигурност са единствените ефикасни мерки за борба. Правим ли това, заболяването ще съществува, но загубите ще се сведат постепенно в рамките на естествения отпад. В други гържави има дългогодишен опит, който не се споменава. Трябва да спрем и разнасянето на вируса от човека - невъзможно е изцяло, но поне да се ограничи.

- Виждате ли в разселването на див заек, фазан, яребица възможна алтернатива на лова на дива свиня?

- Разселването на дивеч е едно от основните ловностопански мероприятия. Забелязвам сериозни успехи при

яребицата. При другите видове успехите са локални, в много случаи неустойчиви. Трудно е в район, традиционно богат на дива свиня, да се намери нейна алтернатива. Възможно е само до известна степен. До момента не се е налагало да се разселва заради АЧС, но се е налагало заради друг вид „чума“, причинена от постоянно ловуване, без да се стопанисва. Алтернативата на всичко е доброто стопанисване и опазването на ловния район. А дивата свиня не бива да се отписва от ловните ни територии дори и заради АЧС. Тя е ресурсен вид, много пластичен, с голям прираст. Може да бъде унищожена само при промяна на средата, която обитава, постоянно гонене и разстрелване. Това сме го доказали в много ловни райони.

- Как се справяте със случаите на браконьерство?

- Браконьерството, незаконното ловуване, е в състояние напълно да обезсмисли съществуването и на най-перспективния и с много дадености ловностопански район. Може да демотивира и най-запалените ловци или стопанисващи. Предприемаме много действия - превантивни, инцидентни. Извършваме постоянно наблюдение на ловния район с всевъзможни технически средства. При установяване на извършители се организира залавянето им, задържат се оръжия, автомобили. Образуват се административни и наказателни производства. Понякога организацията по залавянето на нарушителите продължава години. Години неблагоприятен труд, заплащан с лишаване от личен живот и домашен уют. Важното е да има постоянство, непримиримост и твърдост към извършителите.

Откриването на нарушителите е трудно заради мотивацията. Често браконьерството се превръща в зависимост като хазарта. Това прави извършителите много изобретателни. Лошо е и че в обществото има търпимост към тях. Това се предава на разследващите и наказващите органи. Съдебната власт определя деянията им с ниска степен на обществена опасност, или маловажни. Това води до безнаказаност, а където няма наказание, няма и закон.

Много често извършителите са работещи в полиция, съд, прокуратура, горски структури, на ръководни длъжности в ловни сдружения и дружини, общинска и гържавна администрация или хора с възможности и връзки. Тогава системата, която трябва да противодейства на деянието, работи за самия извършител и против служителите, които залавят нарушителите.

Това, което е изключително ефикасно и може да работи навсякъде, във всеки ловен район, е постоянното присъствие. Иначе казано, когато стопанисващите района ловуват целогодишно, браконьерите нямат място там. Говоря за индивидуалното ловуване, разумно и правилно, имитиращо естествения подбор. Разрешено е за дива свиня и хищници. Задължително е да се спазват принципите на селекцията и подборния отстрел.

- Какво предстои в идващата ловна година и от кого най-вече зависи бъдещето на лова според Вас? Каква е отговорността на всеки и в какво се изразява?

- Идващата година ще е като изминалата. Заложено е дори в законодателството. Таксация, план за ползване, утвърждаване и после гонки. Някъде ще се ловува действително на дива свиня (където я има), някъде ще си го „изкарват“ на другия дивеч, а на други места, където вече са „занулили“ положението, ще практикуват обикновен въоръжен туризъм. Но в никакъв случай няма да спрат да гонят през всичките възможни дни. Най-общо е това. Защо мисля така? Досега каквато и да бе таксацията, се изхождаше от следното: за да се ловува през всички разрешени за гонка дни, бе необходимо

гумо запасът да е такъв, че за всяка предвидена за отстрел дива свиня да има три излета. Или обратното - за всеки три излета необходимият минимум е една дива свиня, предвидена за отстрел. И затова на много места пишеха повече. После се утвърждава план за отстрел. И накрая трябва да отстреляме дивеч, който не съществува. Разбира се, има и изключения. Това, заедно със скрития и неотчетен отстрел, е причината планът да е изпълнен на няма и 50 на сто. Сега имаме и друг план, утвърден от Централния епизодичен съвет, с решение на Министерския съвет. Съгласно него ИАГ ще извършва контролни таксации и ще утвърждава такова ползване за дивата свиня, което ще гаран-

тира запас от 0.3-0.5 бр./100 хектара. Така че дори и за един малък ловен район от 1000 ха, ако таксацията е дори 15 броя, ще има план поне 10, което дава право на ловната дружина да планира поне 30 ловни излета. Това е своеобразен отговор на въпроса от кого зависи бъдещето на лова през следващата година. От министъра на МЗХГ, от ловната дружина и сдружение. Регламентирано, разписано.

Стигаме до отговорността на всеки и в какво се изразява тя. Изключително важно е, като се започне от малките неща - пръскане с дизенфектант, обработка на отстрелян дивеч, съхраняване на месо, коректно даване на проби, разумен и правилен отстрел, отстраняване и обезвреждане на трупове и странични животински продукти, избор на начин на лов, и стигнем до по-големите, до моралната страна на нещата, до спазването на писаните и неписаните правила. Нашите бащи и дядовци са натрупали мъдрост, която трябва да следваме. Има го и написано - „Морален кодекс на ловците“, „Етичен кодекс на ловците от Европейския съюз“. За съжаление делата на мнозина показват забравата им. Наша отговорност е и да напомним, просвещаваме и обучаваме.

Публикацията подготви Георги ГРОЗДЕВ

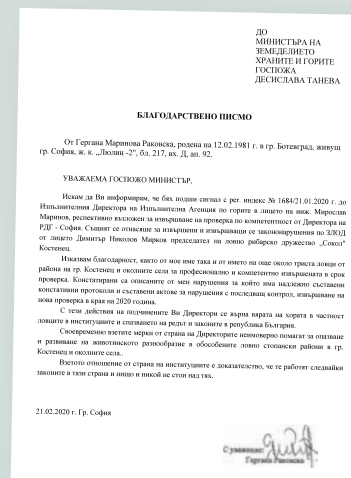
Благодарност

Благодарствено писмо с дата 21.02.2020 г., адресирано до министъра на земеделието, храните и горите Десислава Танева, се е получило от името на Гергана Раковска от София.

В писмото се изказва благодарност от името на ловци от района на Костенец и околните села за професионално и компетентно извършената в срок проверка в отговор на сигнал до изпълнителния директор на ИАГ инж. Мирослав Маринов за закононарушения по ЗЛОД от председателя на Ловно-рибарско дружество „Сокол“ - Костенец.

В резултат на извършената от РДГ - София, проверка са констатирани нарушения, за които са съставени констативни протоколи и актове.

„С тези действия на подчинените Ви директори се върна вярата на хората, в частност ловците, в институциите и спазването на реда и законите в Република България... Взетото отношение от страна на институциите е доказателство, че те работят, следвайки законите в тази страна, и нищо и никой не стои над тях“ - се казва в писмото.

Успешно българско участие в Залцбург

Международното изложение „Лов и риболов“ в Залцбург, Австрия, се

DIE HOHE JAGD & FISCHEREI

проведе от 20 до 23 февруари. Това е 32-ото издание на форума, който отбеляза посетителски рекорд и повишен международен интерес. Организаторите отчетоха 44 070 посетители, 620 изложители от 30 страни, които представиха последните тенденции и иновации в лова и риболова. Изложби на трофеи и интересни предложения за ловен туризъм привличаха множеството. Демонстрациите на високопроходими автомобили бяха акцент в програмата, богата на събития и състезания за изложителите и публиката. За любителите на дивечовите специалитети бяха представени варианти за приготвяне на ястия от дивечови продукти, придружени от дегустации. Природолюбителите също бяха изкушени от темите на изложението, което е второ по мащаб и популярност в Европа.

Българският щанд, разположен на 45 м² площ, представи по оригинален начин препарати и трофеи от едър и дребен дивеч. Сред официалните лица, посетили изложението, бяха зам.-министърът на земеделието, храните и горите Атанас Добрев, изпълнителният директор на ИАГ инж. Мирослав Маринов, директорът на ЮЗДП - Благоевград, инж. Дамян Дамянов, директорът на СЦДП - Габрово, инж. Цветелин Миланов, директори на ловни и горски стопанства, както и представители на НАРС-САРБ. **†**

Нови книги

Янчо Найденов, Борис Господинов, Дейци и учени от горското стопанство на България (родени 1951-1960 година), София, 2020 г., „Астра Р“, 352 стр.

Тази книга - трета от поредицата „Дейци и учени на България“, продължава издателската дейност на Изпълнителната агенция по горите за обогатяване на горската книжнина. Досега излезлите два алманаха обхващат периодите - до 1940 г. и от 1941 до 1950 година.

Общо в трите книги намират място 1239 очерка със снимки на лесовъдци, учени и горски служители от системата на горите в България.

Съставителите на третия алманах доц. д-р Янчо

Найденов и инж. Борис Господинов положиха огромни усилия по събирането на материалите, което им отне три години усилен труд. Съдържанието на книгата е структурирано по подобие на предишните две и включва имената на работещите в централното горско управление, РДГ, ЛТУ, ИГ-БАН, „Агролеспроект“, МОСВ, горските лесозащитни, семеконтролни и опитни станции, професионални лесотехнически гимназии. В самостоятелен отдел са очерците за лесовъдните предприемачи, работещите в общински горски структури, кооперации, синдикалистите. Запазен е разделът за учени и лесовъдници, родени преди 1940 г., защото продължи издирването на имената от този период. Имената на рано напуснали живота и професията лесовъдци, родени между 1951-1960 г., бяха включени в том втори на поредицата.

Екипът, подготвил изданието, се надява, че поредицата ще намери своето продължение с дейци и учени, родени в десетилетието 1961-1970 година.

ЮЗДП - Благоевград: Продължават инвестициите в горски пътища и техническа инфраструктура

Приключи изпълнението на поредния инвестиционен проект за строителство на горска пътна мрежа на територията на Югозападното държавно предприятие. Изграденият в района на ДГС - Кюстендил, траен горски път „Дождевско дере“ - трета степен, е с дължина малко над 5 км, покрит е с трошеночаменна настилка (сн. 1). Трасето попада изцяло в землището на с. Горно Уйно, на 3 км от границата със Сърбия. Теренът е високопланински, със стръмни и на места отвесни склонове. Пътят во-

ди до недостъпен басейн, в който поради липсата на инфраструктура през последните 20 г. не са извършвани никакви лесовъдски дейности. За укрепване на проблемните участъци и осигуряване на стабилността на дерето са изградени предпазните съоръжения - габиони. Построени са също 19 тръбни и плочести водостоци.

Изграденият на река Драговищица нов масивен стоманобетонен мост свързва горския с републиканския път от Кюстендил до границата със Сърбия (сн. 2).

Проектът е включен в инвестиционната програма на ЮЗДП и се финансира със средства от фонд „Инвестиции в горите“. С реализирането му ще се улесни изпълнението на заложените лесовъдски и ловностопански дейности за усвояване на дървесината, за подобряване на охраната и контрола в горите, поддържане на екосистемите и достъпът до района при възникване на горски пожари.

Предстои въвеждането на обекта в експлоатация по Закона за устройство на територията.

ЮЗДП - Благоевград: Започва изпълнението на проект по Горска мярка 8.4 от ПРСР

Югозападното държавно предприятие на 17 март подписа договор с ДФ „Земеделие“ за изпълнението на проект по Горска мярка 8.4. „Възстановяване на щети по горите от горски пожари, природни бедствия и катастрофични събития“ от Програмата за развитие на селските райони. С предоставяне на безвъзмездна финансова помощ в размер на 1 742 179 лв. ще бъдат възобновени опожарени територии в районите на

Държавните горски стопанства в Кресна и Симитли.

Финансираните дейности включват почистване на площи от храстови видове и остатъчна биомаса след извършени дърводобив, почвоподготовка, осигуряване на залесителен материал и засаждане на фиданките общо на 3552 дка увредени терени. От тях 2391 дка са в землищата на селата Ощава и Стара Кресна, на терито-

рията на ДГС - Кресна, и 1161 дка - в землищата на селата Сенокос и Мечкул, на територията на ДГС - Симитли.

Договорът е със срок на изпълнение 36 месеца. До средата на март 2023 г. трябва да бъдат възстановени всички изгорели държавни горски територии в районите на Кресна и Симитли при големия пожар през 2017 година.

Снежана ПАСКАЛЕВА

СИДП - Шумен: Повече от 2 млн. лв. са предвидените за залесяване

Близо 1000 дка нови гори ще бъдат създадени през 2020 г. на територията на Североизточното държавно предприятие. Най-много са площите, предвидени за залесяване, в област Добрич - 603 дка, следват тези в област Варна - 244.5 дка, Търговище - 26 дка, Шумен - 84 декара. Ще

бъдат залесени около 530 000 фиданки, отгледани в разсадниците на Предприятието, от които 302 200 цер, 55 500 полски ясен, 30 000 сребролистна липа, 35 660 акация, както и от видовете блаун, ясен, явор и тополя. Над 2 млн. лв. са предвидените през 2020 г. средства за залесяване,

като в тях влизат и дейностите по семейскиране, производство на фиданки, почистване на площите, предвидени за залесяване, почвоподготовка, попълване на вече създадени през предходни години горски култури и отглеждане на млади гори.

Татяна ДИМИТРОВА

Европейско дърво на годината е 350-годишен бял бор в Чехия

На 17 март бяха обявени резултатите от конкурса „Европейско дърво на годината 2020“. Престижната титла бе присъдена на 350-годишен бял бор от Чехия. С 47 226 гласа и отчетлива преднина пред подгласниците си от над 19 000 гласа дървото застана първо в класирането.

Достолепният бял бор се издига върху скална издатина при брега на язовир „Вир“ в Чехия. Името му - Пазителят на наводненото село - е свързано със с. Худобин, което бива злято заради изграждането на язовира.

С 28 060 гласа Влюбеното гинко край замък в Дарувар, Хърватия, зае второ място, на трето остана Самотната топола, растяща в калмикските степи в Русия, която събра 27 411 гласа.

Българският представител в конкурса тази година е вековният дъб, открояващ се със своя необичаен силует, в центъра на с. Ново село, край Велико Търново, и отдавна превърнал се в неразделна част от местното битие. Петвековното дърво е мълчалив свидетел на съграждането на селището в склоновете на Балкана и спомен за някогашна гъста дъбова гора. Благодарение на подетата от новоселчани кампания за привличане на поддръжници на участието на родното дърво в европейския конкурс, дъбът успя да събере 11 191 гласа и застана на 14-о място.

В своето юбилейно 10-о издание конкурсът „Европейско дърво

на годината“ събра общо 285 174 гласа от цяла Европа. Обявяването на резултатите от конкурса, което традиционно се провежда в сградата на Европейския парламент в Брюксел, протече онлайн. Историите на 16-те дървета и разказите за първите три финалиста са събрани във видеоматериал, който може да бъде гледан на www.treeoftheyear.org и споделян сред приятелите на дърветата през границите на държавите.

Фондация „ЕкоОбщност“

Престижна награда за фотография получи възпитаник на НПГГС „Христо Ботев“ - Велинград

Младият фотограф
Александър Каменов

Наградената снимка

Възпитаник на Националната професионална гимназия по горско стопанство „Христо Ботев“ - Велинград, е сред победителите в Четвъртия национален фотоконкурс „Моето училище е най-хубавото 2019 г.“. Единадесетокласникът Александър Каменов е отличен за авторската снимка, която представя ежедневните грижи за

животните, които учениците в Гимназията полагат по време на своята практическа дейност. Ментор на Александър Каменов в усвояването на основните фотографски умения в последните две години е преподавателят по професионална подготовка инж. Филип Устабашиев.

Право на участие в престижното състезание имаха ученици от всички училища на страната. Четвъртият национален фотоконкурс „Моето училище е най-хубавото 2019 г.“ се организира от Националното издателство за образование и наука „Аз-буки“ и се провежда под патронажа на министъра на образованието и науката Крассимир Вълчев.

Над 700 фотографии на ученици от I до XII клас от цялата страна и чужбина участваха в надпреварата, чиято цел е да се популяризира ученическото творчество и да представи училищната общност през погледа на нейни членове.

Отличените творби илюстрират календара за 2020 г., издаван от „Аз-буки“. Снимката на Александър Каменов представя месец април.

Борислав ЙОРДАНОВ

Новини от държавните предприятия

СЦДП - Габрово: През 2019 г. са залесени 2724 декара

През миналата година служителите на териториалните поделения към Северноцентралното държавно предприятие, стопанисващо държавните горски територии в областите Габрово, Велико Търново, Русе, Силистра и Разград, са залесили с фиданки общо 2724 дека през пролетта и зимата на 2019 година.

Почвоподготовка е извършена върху

3138 дека, съобразена с наличните площи за залесяване в края на 2018 г. - всички тополови сечища, площи, освободени след санитарни и принудителни сечи, без естествено възобновяване, ретини и ново залесяване. През 2019 г. в горските разсадници на Предприятието са произведени 315 000 семенни фиданки, от които 291 000 от широколистни видове -

блаун, зимен и летен гъб, космат и червен гъб, цер, сребролистна липа, бяла акация, обикновен бук, конски кестен, обикновен и черен орех, обикновен и планински явор, планински ясен, 68 000 изголистни семенни фиданки от черен бор и 180 000 вегетативни фиданки от евроамерикански тополи и бяла върба.

Инж. Росица КОЛЕВА

Григор НИКОЛОВ

Д-р Григор Николов е роден през 1983 г. в София. Завършва СУ „Св. Климент Охридски“ със специалност „Астрофизика, метеорология и геофизика“. В началото на кариерата си изучава звезди, които еволюират заедно, впоследствие - звездни купове в галактиката Голям Магеланов облак. Специализира астрофизика в Националния университет в Атина, Гърция, и защитава докторска степен в Института по астрономия - БАН, през 2019 година. Сред откритията му по тази тема са купове, чиито звезди са разпределени в зависимост от тяхната маса, т.нар. сегрегация, където най-масивните звезди се намират в централните области на купа.

От 2011 до 2017 г. работи в Националната астрономическа обсерватория в Рожен, където се запознава с различни подходи за наблюдение и изследване на небесни обекти. От 2016 г. е асистент в Института по астрономия с Национална астрономическа обсерватория - БАН, където продължава активно да работи по изследвания на звездни купове.

Астрономията събужда въображението на хората

- Д-р Николов, известна е мисълта, че астрономията е призвана да ни даде картината на света, в който живеем. Така ли е наистина?

- Да, наблюдателната астрономия показва мястото на Земята в Слънчевата система, в галактиката ни, в близката Вселена. Един конкретен пример в тази връзка е дебат от преди само век - в началото на XX в. хората не са знаели какво представлява галактиката и дали изобщо има други галактики. В момента, в който Едуин Хъбъл установява, че повечето от мъглявините на небето са цели галактики като нашия Млечен път, хората разбират, че Вселената е много по-голяма, отколкото се е предполагало. Така и до днес - всяко откритие поставя нас, Земята, в контекста на голямата картина. След още няколко десетилетия ще имаме свършено нови телескопи, които се допълват и дават по-пълна картина на света, в който живеем.

Разбира се, зараждането на астрономията е било продиктувано от други практически нужди на хората. Тя ни е дала методите за измерването на времето, за изчисляването и съставянето на календара, за определяне на географските координати на точка от земната повърхност, за ориентиране, което се използва в

авиацията, корабоплаването и космонавтиката.

- Какво пороги интереса Ви към науката?

- Имах късмета да попадна на вдъхновяващи учители, които повишиха интереса ми към науката. По това време започнах да чета сп. „Андромеда“, което разпали любопитството ми към Космоса с популярни статии. Астрономията събужда въображението на хората, а хубавото е, че тя е много достъпна - нужно е само да погледнем към небето, дори и с малък бинокъл човек може да види кратерите на Луната, спътниците на Юпитер, пръстените на Сатурн. В столицата има кръжок за студенти към Софийския университет „Св. Климент Охридски“, но е на популярен език и е достъпен за ученици в по-горен курс. Такива кръжоци има в Смолян, Кърджали, Варна, Димитровград, Хасково, Ямбол.

- Разкажете ни повече за появата на науката за звездните тела в България.

- Астрономията в България се е зародила като част от Физико-математическия факултет на Софийския университет през 1894 г. - в зората на висшето образование у нас. Имали сме късмета учени - астрономи, обучавали се в чужбина, да се завърнат и да работят за

родината. По инициатива на един от тях - проф. Марин Бъчваров, през 1898 г., 30 години преди полагането на основите на Ректората, е създадена Астрономическата обсерватория - една от първите на Балканите. Построена е с държавна субсидия и с дарения от Столичната община, княз Фердинанд и Парижката обсерватория и е била огромно постижение за младата ни държава. С изграждането на Обсерваторията е поставено началото на наблюдателната астрономия в България - конкурентоспособна на световната. Телескопът в големия ѝ купол е най-старият на постоянен фундамент на Балканите - през 2017 г. стана на 120 години.

След изграждането на Софийската обсерватория, която е служела за учебни цели на студентите, през 40-те години на миналия век, астрономите и учените са осъзнали, че имат нужда от по-големи телескопи. Тогава е била възприета идеята, че както имаме един Народен театър и една Народна опера, така на България е необходима една Народна обсерватория, която да помага за напредъка на науката. Макар и 20 години по-късно, идеята е реализирана - изградена е Националната астрономическа обсерватория в Рожен, която днес е най-голямата работеща обсерватория на Балканския полуостров, оборудвана с множество допълващи се взаимно телескопи.

- Над какво са работили учените в Астрономическата обсерватория на Софийския университет в началото на XX век?

- Астрономите са започнали да правят важни наблюдения на слънцето. Имаше ценни рисунки от онова време, които показват как е изглеждало слънцето всеки ден в продължение на десетилетия. Днес тези рисунки представят световна ценност, защото по тях можем да определим активността на слънцето в онези години, което в наше време ни дава информация как се е променяло то в продължение на век.

Освен за астрономически наблюдения Обсерваторията е използвана и за метеорологична служба - за измерване на температура, влажност, налягане. В началото е изпълнявала и функцията на Служба „Точно време“. С помощта на уреди е било измервано преминаването на звездите над страната - метод за определяне на точното време до части от секундата.

- През 2019 г. се навършиха 100 години от създаването на Международния астрономически съюз и 50 години от кацането на човек на Луната. Как бяха отбелязани тези годишнини?

- Събитията предложиха поредица от инициативи по света през цялата година. В много български градове годишнината от кацането на човек на Луната беше отбелязана с изложби, популярни лекции и демонстрационни наблюдения.

Международният астрономически съюз е „законотворческият“ орган в астрономията. Официално е признат и упълномощен да отговаря за наименоването на звезди, планети, астероиди и други небесни тела и явления и за класифицирането им. По повод годишнината у нас бяха организирани повече от 100 събития в 17 града, които показаха с какво се занимават астрономите и как резултатите от изследванията им са полезни за обществото. Едно от най-мощните от тях бе инициативата „100 часа астрономия“, чрез която бяха представени изложби и публични лекции, посветени на Слънцето, Големия взрив и на актуални теми в последно време - редкоземни елементи, като например елементът хелий-3 - бъдещето на световната енергетика, с чиято помощ можем да осъществим термоядрен синтез. Този изотоп на хелия е нерадиоактивен и се намира в

големи количества на Луната и в някои астероиди. Въпрос на време е с помощта на роботи да започнем извличането на ценни материали от Космоса.

- Кои са най-значимите открития на астрономията през последните години?

- През 1995 г. беше открита първата екзопланета - планета, която обикаля около звезда от слънчев тип, извън нашата Слънчева система. Съответно беше намерен метод за откриване на други планети - по много точни измервания на скоростта, с която се движи звездата. Звездата и планетата до нея се придърпват една друга и обикалят около един общ център на масите. Със спектрографи може да се измерят движенията на звездата около общия център на масите. Виждаме влиянието на планетата върху звездата и по този начин можем да измерим колко голяма е планетата. В началото бяха откривани само големи планети, доста по-големи от Юпитер, които се движат изключително близо до своите звезди, и ефектите, които търсим, бяха много по-силни. За последния четвърт век са открити хиляди екзопланети. Днес залагаме на все по-големи и по-добри телескопи и приемници и минимизирани грешките, така че да работим все по-точно при търсенето на екзопланета, която се движи на подходящо разстояние от своята звезда, така че водата да е в точно състояние, с атмосфера, сходна с тази на Земята.

Друго важно откритие е гетектирането на гравитационните вълни, което спечели Нобелова награда през 2017 година. Гравитационните вълни не се влияят от електричество или магнетизъм, преминават през всичко и се движат със скоростта на светлината. Откритието потвърди представата ни за света, в който живеем, и най-важното - даде ни съвсем ново сепиво, с което да изследваме Вселената.

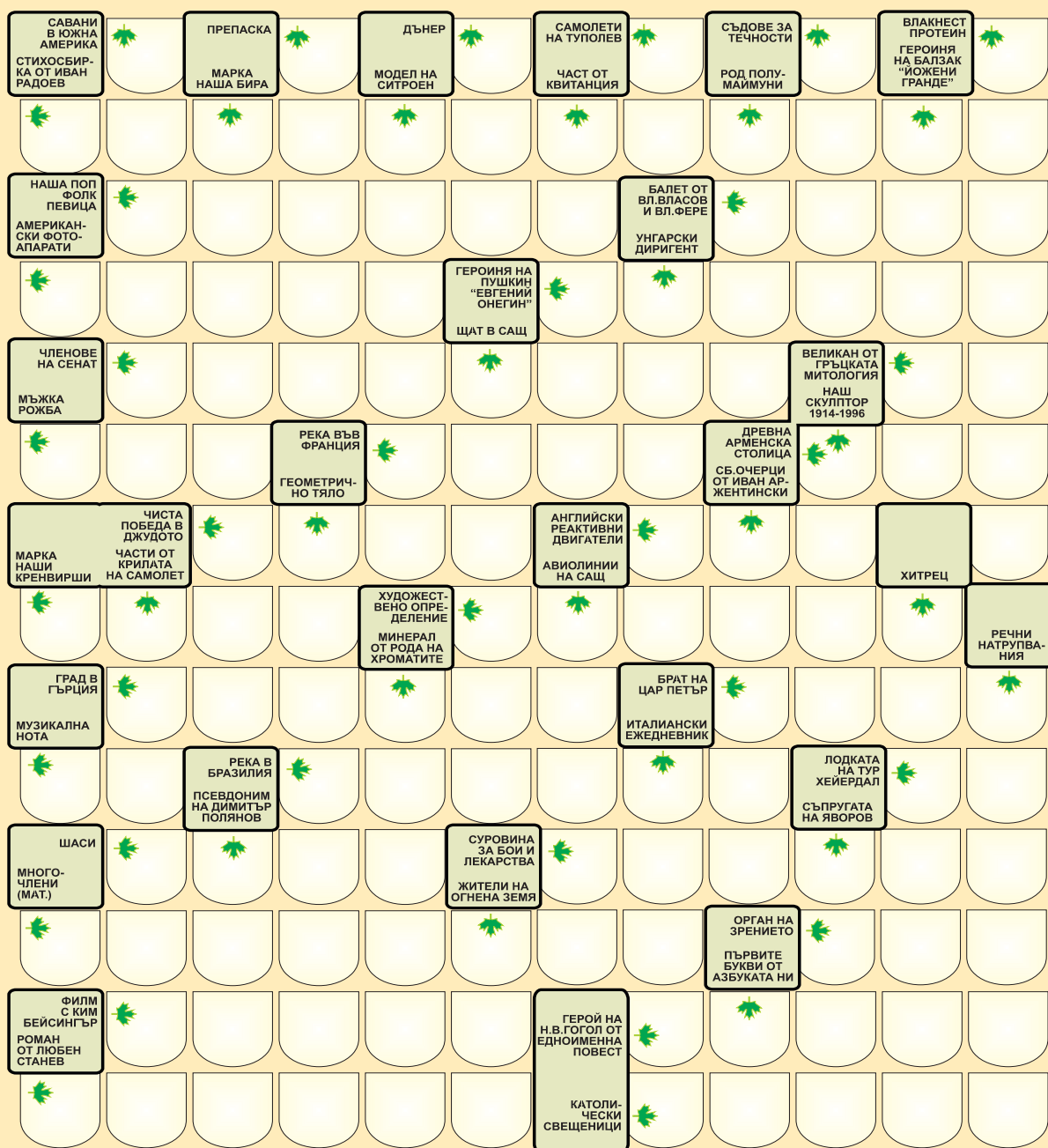
- Приличат ли си според Вас звездите и дърветата?

- Както всяко дърво е уникално, така няма две еднакви звезди. Както няколко дървета могат да ни дават общите характеристики на една гора, така и от единични звезди получаваме информация за цял звезден куп или галактика. Галактиките са градивните блокчета на Вселената - в една галактика има различни по възраст звездни купове. Звездите в тях си приличат най-вече по това, че са родени от един и същи материал заедно, което за астрономите означава в рамките на няколко десетки милиона години. Изследвайки звезди в различни звездни купове, можем да ги сравняваме и да разберем повече за нашето Слънце, какво е било неговото минало и какво ще е то в бъдеще.

Преди няколко години Институтът по астрономия участва в интересен проект съвместно с дирекциите на природните паркове в България. Изследвахме как и колко влияе слънчевата активност на растежа на дърветата. Получавахме образци след санитарна сеч - разреза на пръстените на дървета, на възраст около век, които сравнявахме с данните за слънчевата активност и климата. Някои резултати все още се очакват. Естествено, локалният климат влияе много повече на дърветата, отколкото слънчевата активност, но когато успеем на изчистим ефектите от локалните влияния, може да търсим корелация между растежа на дърветата и слънчевата активност.

Дали ще наблюдаваме звезди или дървета, изследваме аспект от обкръжаващата ни среда. Изучавайки я, научаваме повече за нас, хората.

Въпросите зададе **Женя СТОИЛОВА**
Снимка **Йордан ДАМЯНОВ**

РЕЧНИК: АРИНУС, ВАРИ, ИПОН, НАНОН

СТЕФАН КРЪСТЕВ

ОТГОВОРИ НА КРЪСТОСЛОВИЦАТА ОТ БРОЙ 2/2020:

ВОДОРАВНО: „Пепел от цигарите ми“. Полен. ЕТО. Оракул. Ратин. Старина. НИН. КА. Винаров (Иван). Вир. „Киро“. Танин. Коридор. Тикер. Локали. Илона. Мана. Ланолин. Паскал. Колан. Рапана. Тини. Варани. Еро („Еро от она свят“). Ронин. ПАСАТ. Сариса. Рата.

ОТВЕСНО: Пела Николова. Потир. Капас (Мария). Пелин. Канара. Лен. Колонат. Кон. Кирил. Сари. Ирис. Оцет. „Одина“. Итал (Йоан). Ол. Пер. Игор. Тропари. Ива. Нанос. Кронин (Арчибалд). Аса. Иранит. Ята. Аниматор. Екар (Жан). Калина. Ему. Овен. Нит. Илов (Никола). Ранина.

Саморасляци

По време на пандемията бай Нено Балканджията си купва ракийка и си говори: „Някой ден ще има да разказвам на внуците как в продължение на месеци съм лежал, ял и спал, за да спася човечеството!“.

Бай Нено гледа вечерната емисия новини и обобщава: „След новините в 20.00 ч. е добре да пускат по един филм на ужасите, така да се поотпуснат нервите на зрителите!“.

- Нено, няма ли да спреш да се наливаш с тая ракия? - възмущава се Неновица.
- Нищо не разбираш! Предназвам си белия гроб от вируса! - защитава се Нено.

- Ти белия добре предпознаваш, ама какво ще правиш с черния после? - отговаря жената.

- Дядо, защо хората по време на епидемията се презапасяват с тоалетна хартия? - недоумява внукът на бай Нено.
- Ами защото един като кухне, 500 се изпускам! - мъдро отговаря Нено.

- Въпреки коронавируса продължавам да водя активен живот. Приключих с разходката в коридора. Сега отивам на ресторант в кухнята, а после съм на кино в хола - споделя програмата си бай Нено със съседа.

Обичам България

Панорама на чувствата

Ако имате път към Плевен и малко свободно време, непременно се отбийте в историческия музей „Плевенска епопея 1877 г.“ (по-известен като Панорамата) в Скобелевия парк, построен в чест на 100-годишнината от освобождението на града от османското владичество, в памет на загиналите руснаци, българи и румънци при обсадата на Плевен. Панорамата е изградена на историческото място, където се води третата атака - редута Кованлък. Символична е и архитектурата на сградата - изглежда повдигната върху 4 щика, които носят 4 хоризонтално разположени пръстена, символизиращи трите атаки и обсадата на Плевен.

Сред експонатите на музея са бюстове на руски военачалници и исторически фотографии, военни униформи, оръжие и артилерийски принадлежности от Руско-турската война.

Живописни платна с внушителни размери, дело на руски и български художници, начело с Николай Овечкин, отразяват моменти от българската история и Руско-турската война. Но безспорно най-внушителна е панорамната зала, която буквално те пренася на фронта, на най-високия хълм край града, в позициите на турската армия. Опустели турски окопи, в които са изоставени пушки, оръдия, боеприпаси, вещи, а огънят едва е догорял. Нататък предметният план плавно прелива в перспектива, създадена с такъв детайл от художниците върху огромно ленено платно, позволявайки на въображението и околото да се взре на 10 километра нататък на бойното поле. На панорамното платно е пресъздадено именно най-мащабното и кръвопролитно трето сражение за Плевен. Оттук се вижда градът и заобикалящите го хълмове, атакуващите руски и румънски полкове, отбраняващите се турски части, руското командване и щабът на Осман паша. Усещането е сякаш историческият момент е на пауза и всеки миг ще се възобнови битката. Взираш се в перспективата и едновременно в себе си. На бойното поле, в окопите на врага, изпитвам жал по изгубеното човешко. Помните ли Дебеляновото „мъртвият не ни е враг“ („Един убит“)... За пълна панорама важна е перспективата, но и очите, и умът, и сърцето са важни. А днес това ни е нужно повече от всякога.

Юлия СЪБЧЕВА

Моторна коса 553RS

АГРОЛАНД -БЪЛГАРИЯ - АД

София 1700, ул. „Осми декември“ № 13, тел: 024 666 916

e-mail: info@agroland.eu

www.husqvarna.bg

Husqvarna

READY WHEN YOU ARE